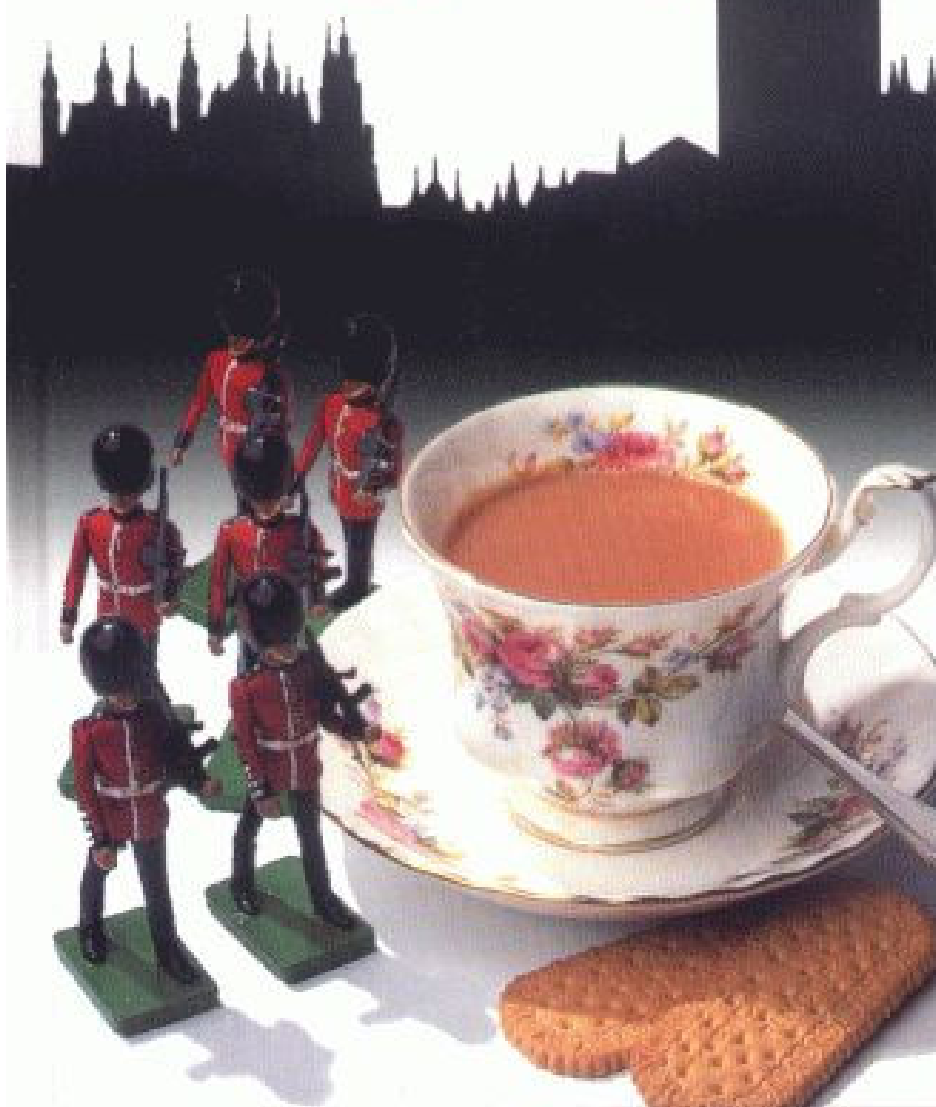

Miért nem bírjuk az angolokat?

Miért nem bírjuk az angolokat?

Írta: ANTONY MIALl és DAVID MILSTED

Pannonica Kiadó

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:

Xenophobe's Guide to the ENGLISH

Oval Books

335 Kennington Road

London SE11 4QE

Copyright © Oval Projects 1993

Fordította: DRAGOMÁN GYÖRGY

Minden jog fenntartva

A Kiadó engedélye nélkül e kiadvány egyetlen részlete sem adható ki újra, nem tárolható, nem vihető át sem elektronikus, sem mechanikus, sem egyéb másolási technikával semmiféle rendszerbe.

Hungarian translation © Dragomán György

ISBN 963 9252 15 8

ISSN 1585-6380

Felelős kiadó a Pannonica Holding Rt. vezérigazgatója

Felelős szerkesztő: Merényi Ágnes

Műszaki szerkesztő: Diósi Katalin

Tördelés: Typo D'Apo Bt.

Nyomdai kivitelezés: Szekszárdi Nyomda Kft.

Felelős vezető: Vadász József

Tartalom

Nemzettudat és identitás

Nemzeti karakter

Életfelfogás és értékrend

Viselkedés

Jó modor és etikett

Humorérzék

Mániák

Evés-ivás

Egészség és higiénia

Szabadidő és szórakozás

Kultúra

Szokások

Intézményrendszerek

Bűn és bűnhődés

Kormányzat és bürokrácia

Üzlet és munka

Nyelv

Az angolok ösztönösen viszolyognak az ismeretlentől. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a saját országuk földrajzával kapcsolatos álláspontjuk.

Anglia lakossága 48 millió, összehasonlításképpen: 5 millió skót, 15 millió holland. 39 millió spanyol, 58 millió francia. 81 millió német és 268 millió amerikai él a Földön.

Nemzettudat és identitás

Amit nem árt előre tudni...

A xenofóbia ugyan görög eredetű szó, szellemiség tekintetében azonban igazi otthona az angol szótár. Ez még akkor is így van, ha maguk az angolok a xenolipi (az idegenek sajnálata) szót használják szívesebben. A kérdés különben érdektelen, mivel minkét szó egyformán idegen.

A szótár szerint a xenofóbia elvont főnév, de ennek nem szabad bedőlni. A xenofóbia Angliában nagyon is konkrét dolog, mondhatnánk, egészen hétköznapi, és egyáltalán nincs benne semmi elvont. A xenofóbia ugyanis az angolok kedvelt nemzeti időtöltése – sőt, az angol kultúra legmeghatározóbb eleme. Ez persze nem ok nélkül van így. Az angolok ugyanis meggyőződéssel vallják, hogy minden baj forrása kivétel nélkül a külföldiekben keresendő.

Angliát utoljára kilencszáz évvel ezelőtt szállták meg, a normannok voltak a gaz elkövetők. Letelepédtek, megpróbálták keveredni a bennszülött lakosságai, és persze csúfos kudarcot vallottak. A bennszülött lakosság ugyanis mély megvetéssel viszonyult hozzájuk, nem is annyira a hódítás miatt, hanem azért, mert külföldről jöttek. A vajszívű angolszász asszonyok később mégis csak megsajnálták szegényeket – az így létrejövő vegyes házasságok aztán sokat civilizáltak a normannokon. Világos: ha valakit Guillaume de Bohunak hívnak, akkor abban nem szabad megbízni, Bill Bone-ról viszont eleve tudni lehet, hogy talpig becsületes.

Ha egy normann leszármazott azzal próbál kérkedni, hogy csak úgy foghegyről odaveti, "az ő ősei még Hódító Vil móssal jöttek Angliába", az angolok erre olyan jeges és átható megvetéssel reagálnak, mintha az illető mondjuk elfingta volna magát egy liftben.

Az igazi angolok úgy kezelik a normannokat, ahogy a rómaiakat, a föníciaiakat, a keltákat, a jütöket, a szászokat és újabban a világ minden nem angol nemzetét (főleg a franciákat): udvarias, de határozott lenézéssel.

Ez vár mindenkire. Ne áltassuk magunkat azzal, hogy hiába vallottak előttünk számtalanon kudarcot, nekünk majd valahogy mégis sikerül. Az angolok büszkén hangoztatják, hogy teljességgel képtelenek megérteni a külföldieket; ellenben ha mi próbáljuk megérteni őket, könnyen kifoghatjuk a szelet a vitorlájukból.

Milyennek látják önmagukat?

Annak ellenére, hogy a bűnözők számát tekintve Anglia áll a második helyen Európában, az angolok szilárdan hiszik, hogy a világ legcivilizáltabb népei közé tartoznak, sőt valószínűleg ők a legcivilizáltabbak. Nem is annyira kulturális szempontból van ez így, hanem viselkedés dolgában. Azt hiszik magukról, hogy törvénytisztelők, udvariasak, toleránsak, kedvesek, kitartóak és igazságosak. Különösen büszkék önostorozóan fanyar humorérzékükre, szerintük ez nagyszerűségük legegységesebb bizonyítéka.

Minden más népnél felsőbbrendűbbnek tartják magukat, így aztán arról is meg vannak győződve, hogy ennek igazságát, ha titkoltan is, de a többi nemzet is belátja. Az biztos, hogy egy tökéletes világban mindenki rájuk hasonlítana.

Földrajzi helyzetük csak erősíti ezt a meggyőződésüket, hiszen a "kis szigetet" minden oldalról a végtelen tenger veszi körül. Így hát egyetértően bólogatnak, mikor azt olvassák az újságban, hogy: "Köd borítja a csatornát. A kontinens elszigetelődött a világtól."

Az angolok abban is szilárdan hisznek, hogy az égvilágon minden, ami az életet megédesíti, Angliából származik, vagy ha nem, akkor ott tökéletesítették. Lehet, hogy az angol időjárás nem kellemes, de izgalmasabb bármelyik más ország időjárásánál, hiszen mindig tartogat meglepetéseket. "Ez ősi trón, e felséges sziget... Ezüst tengerbe foglalt drágakő... e föld, e boldog birtok, Anglia." (*Somlyó György fordítása*) A legtöbb angol ugyan képtelen volna feltárni Shakespeare utalásainak bonyolult rendszerét, mégis pontosan tudja, hogy mit akart mondani a költő. Az angolok számára Anglia nemcsak hely, hanem létállapot, az élethez és a világhoz való viszony igen határozott formája.

Mit képzelnek, milyennek látják őket mások?

Az angolokat istenigazából nem érdekli, hogy a világ nem angol része milyenek látja őket. Meg vannak győződve arról – nem is egészen alaptalanul –, hogy őket úgysem érti senki. Ettől egyáltalán nincsenek kétségbeesve, hiszen egyáltalán nem is szeretnék, ha megértenék őket, úgyhogy mindent meg is tesznek ennek megakadályozására.

Az angolok megszokták, hogy róluk mindenkinek csak különböző közhelyek jutnak eszébe, és nem szeretnék, ha ez megváltozna. Tudják, hogy a külföldiek nagy része azt gondolja róluk, a múltban élnek. Egyáltalán nem zavarja őket, ha az egész világ azt hiszi Angliáról, hogy ott amatőr detektívek, futballhuligánok, elhülyült nemesek és szolgalelkű parasztok élnek, akik ősrégi kocsmákban pintszámra isszák a meleg sört.

Milyenek látják őket valójában?

A külső szemlélő számára az angolok józan ésszel kiismerhetetlenek. Látszólag nincsenek érzelmeik, gasztronómiai ízlésviláguk megmagyarázhatatlan elvek alapján működik, úgy tűnik, tobzódnak az örökös kényelmetlenségben és önkínzásban, és képtelenek az élet élvezetére. Mogorvák, tele vannak előítéletekkel, nem közösködnek senkivel, nemigen érdekli őket, hogy mi történik a világban, a legszívesebben bezárkóznának a BBC történelmi filmjeiből ismerős országukba Dover fehér sziklái közé, elnyűhetetlen, régi fűtőktől egyenes derékkal sétálgatnának az örökké szürke ég alatt, miközben sörrel és marhahússal tartanák magukban a lelket.

Milyenek szeretnék láttatni magukat?

Bár az angolokat látszólag egyáltalán nem érdekli, hogy mások mit gondolnak róluk, de a szívük mélyén mégsem bánnák, ha a világ szeretné és értékelné nemzetük számtalan remek tulajdonságát. Úgy érzik, ők a gyengék pártfogói, önzetlenül küzdenek az elnyomás ellen, a lehető leghatározottabb eszközökkel lépnek fel mindenféle zsarnokság ellen, borzasztóan őszinték, soha sem szegik meg az ígéreteiket, és hisznek az adott szó szentségében. A külföldieknek meg kell érteniük, hogy ha egy angol megszegi az adott szavát, akkor biztosan jó okkal teszi – ha másért nem, legalábbis felvilágosult (vagyis önző) önértékből.

Ha lehet, vegyünk erőt magunkon, és még akkor is próbáljuk megértően kezelni ezeket a nézeteket, ha amúgy meg vagyunk győződve az ellenkezőjükről. Ha másért nem, hát azért, mert az angolok azonnal a pártunkra állnak majd, ha megpróbálunk ellentmondani nekik. Ők ugyanis mindig a gyengébbek pártját fogják.

Milyennek látnak másokat?

Az angolok ösztönösen viszolyognak az ismeretlentől. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a saját országuk földrajzával kapcsolatos álláspontjuk.

Az ország időtlen idők óta megosztott, az északi és déli részek szemben állnak egymással. A déliek számára a civilizáció valahol a Watford Gap magasságában véget ér (tehát rögtön Londontól északra). Azon túl cserzett arcú, szőrös emberek élnek, akik szinte már az udvariatlanságig nyerseks és durvák. A déliek jóindulatúan úgy gondolják, hogy ez az északon uralkodó hideg időjárás folyamánya.

Északon az agyafúrt déliekről szóló történetekkel ijesztgetik a gyerekeket elalvás előtt. Elmesélik nekik, hogy micsoda puhányok "azok ott lent, délen", micsoda szörnyűségeket esznek, és mennyire nem tudnak semmit sem komolyan venni.

De ez mind nem számít, hiszen az angolok mégiscsak angolok, legyenek bár szőrösök vagy puhányok – egyvalami azonban bizonyos: különbek másoknál; mi több, az angol nemzettudat számára fontos országok, tehát az egykori birodalom és az egyre zsugorodó Nemzetközösség lakói is különbek azoknál, akik sose tartoztak a korona fennhatósága alá.

Ami a szigetlakókat illeti, az angolok velük kapcsolatban sem csinálnak titkot a saját felsőbbrendűségükből. Ez szerintük nem kicsinyes előítélet, hanem igen is tudományos vizsgálatokkal alátámasztott tény. Az írekkel csak baj van, különben is abszolút felelőtlenek, a skótok okosak, de annál zsugoribbak, a welsiekben pedig végképp nem lehet megbízni. Mi több: a welsiekben még a skótok meg az írek sem bíznak.

Az íreknek, a skótoknak meg a welsieknek nem szabad ezért megsértődniük. Az angolok mégiscsak jobban szeretik őket a csatorna túloldalán élő igazi külföldieknél. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy egy angol számára a "külföld" tulajdonképpen valahol a szomszéd utcában kezdődik.

A világ többi része az angolok tudatában egyetlen hatalmas játszótér: különböző országok, népek és szokások összefüggő rendszere. Ezt az angolok kedvük szerint használhatják, kiélvezhetik, sőt meg is unhatják. Tapasztalatból tudják, hogy mindig a legrosszabbra kell számítaniuk, aztán, ha ez mégsem következik be, akkor gazdagabbak egy kellemes meglepetéssel; ha mégis, akkor elégedetten nyugtáztathatják, hogy megint nekik lett igazuk.

Furcsa, de az angolok személy szerint eléggé sok külföldit kedvelnek. Szinte mindenki ismer legalább egy olyan "külföldit" aki már majdnem olyan, mintha "közénk tartozna". Olyan külföldi nemzet azonban, amelyben az angolok komolyan megbíznának, aligha akad.

A franciák és angolok olyan régóta hadakoznak már egymással, hogy az angolok egyfajta összetett, gyűlölm-szeretm viszonyba kerültek velük. Az angolok szeretik Franciaországot: a francia konyhát, a francia bort, és a francia éghajlatot. Az angolok tudat alatt úgy gondolják, hogy a franciáknak igazából nincs is joguk Franciaországban élni, így aztán nyaranta angolok ezrei tesznek úgy, mintha Franciaország egyes vidékei tulajdonképpen Surreyhoz tartoznának.

Magukról a franciákról azt gondolják, túlon túl ingerlékenyek, ezért nem is lehetnek komoly politikai ambícióik. Az mindenestre biztos, hogy határozottan jót tenne nekik néhány évtizednyi angol befolyás.

A németek megítélése már jóval egyértelműbb. A németek túl rendszeresek, túl komolyak, és erőszakos természetűek, ráadásul még a konyhájukkal se nagyon büszkélkedhetnek. Az olaszok viszont túl érzelmesek, a spanyolok kegyetlenül bánnak a bikákkal, az oroszok búskomorak, a hollandok megbízhatóak ugyan, de túlságosan érzékenyek, a skandinávok, a belgák és a svájciak viszont egyszerűen unalmasak. A keleti népek mind kiismerhetetlenek és veszélyesek.

Az indiaiak külön kategóriába tartoznak: ők ugyanis tudnak krikettezni.

Különleges viszonyok

Létezik egy vagy két különleges helyzetben lévő nemzet, ezek iránt az angolok különös vonzalmat éreznek. Szorosan kötődnek az ausztrálokhoz, bár zavarja őket, hogy az ausztrálok képtelenek uralkodni az érzelmeiken; a kanadaiakat is szeretik – igaz, úgy látják, hogy e nép megkeseredett a Kanadában uralkodó örökös téltől; ráadásul az is rossz hatással van rájuk, hogy olyan közel élnek az amerikaiakhoz.

Az angolok tulajdonképpen szeretik az amerikaiakat, de még sokkal jobban szeretnék őket, ha nem lennének annyira, szóval, izé... *amerikaiak*. Az angolok szerint az amerikaiak valójában angolok, csak valami sajnálatos félreértés folytán változtak meg ennyire, és igazán lehetne annyi eszük, hogy tegyenek már ellene valamit. Akkor újra a rendes angolt beszélhetnék.

Az angolok hitetlenkedő döbbenettel nézik az amerikai televíziós talk-show-kat, a saját kulturális hanyatlásukat pedig a túlzott amerikai befolyásnak tulajdonítják.

Végso soron azonban a kapcsolatból származó gazdasági és politikai előnyök miatt megéri nekik jó viszonyban lenni az amerikaiakkal. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem Anglia kerül ki győztesen a két ország összehasonlításakor. Végül is Anglia volt előbb.

Nemzeti karakter

Kétarcúság

Az angolok kedvelt mondása, hogy "mindennek két oldala van". Ezt a közhelyet általában vitákkal vagy véleménykülönbségekkel kapcsolatban alkalmazzák nagy előszeretettel. De minden kétarcú dolog közül vitathatatlanul az angol nemzeti karakter mutatja fel a legszembeesőbb kettősséget.

Az angolok általában visszafogottaknak és nyugodtaknak látszanak. Hűvös tartózkodásuk és tökéletes higgadságuk a megbízható állandóság látszatát kelti mind a maguk, mind pedig a világ szemében. A felszín alatt azonban csak úgy forr bennük a tökéletesen soha el nem fojtható, primitív erőszakosság. Mindent megtesznek azért, hogy eltüntessék és eltitkolják nemzeti lelkületüknek ezt a "sötét" oldalát. Az angol gyerekeket születésüktől fogva arra nevelik, hogy fojtsanak vissza minden veszélyesen túlradó érzelmet és indulatot, mert ezzel biztosan nem sérthetnek meg senkit. A felnőtteket figyelve viszont a gyerekek azt látják, hogy maguk a felnőttek sem úgy viselkednek, mint ahogy elmondásuk szerint viselkedni kellene. Mikor aztán rákérdeznek erre, a felnőttek azzal válaszolnak, hogy "ne engem utánozz, hanem azt csináld, amit mondok". A látszat a lényeg. A gyerekek hamarosan rákapnak a dologra, és mire felnőnek, már igazi Janus-arcú angolok lesznek: kialakul náluk az angol nemzeti karakterre jellemző kétarcúság – rájuk is felkerül a maszk.

Ha viszont túlszordul a fékezhetetlen indulat, és félrecsúszik ez a kényelmes álarc, hihetetlen zavarba jönnek. Az angolok ugyanis egyáltalán nem tudnak mit kezdeni a szenvedélyekkel. Ha másokat látnak így viselkedni, akkor az újságjuk mögé bújnak szégyenükben, és próbálnak úgy tenni, mintha semmi sem történt volna. Az olyan féktelen indulatkitöréseket, mint a futballhuliganizmus vagy az országúti ámokfutás, mindenki elítéli. Az ilyesfajta viselkedés ugyan igen gyakori, és eléggé jellemző is a nemzeti lelkületre, az angolok mégis úgy érzik, hogy "angoltalan".

Valójában az az igazság, hogy az angolok pont olyan hajlamosak a csalárdságra, a durvaságra, az erőszakra és a gonoszságra, mint bárki más, csak ez sokkal kevésbé látszik meg rajtuk. Éppen ez a kiismerhetetlenség a legjellemzőbb tulajdonságuk, és paradox módon ez teszi ennyire kiszámíthatatlanná ezt a látszólag oly kiszámítható nemzetet.

Az angolok képesek arra, hogy olyan dolgokat csodáljanak, amelyeket a legkevésbé sem élveznek, nagyon tudnak viszont élvezni alapjában elítélendőnek tartott dolgokat. Így aztán sosem lehet előre tudni, hogy mi lesz. az álláspontjuk – néha megnyugtatóan józanul viselkednek, néha pedig hihetetlenül irracionálisan. Ebből eredően előfordulhat, hogy ugyanaz az ember, aki a szupermarketben maga elé engedett, mert csak egy-két apróságot akartál vásárolni, a kocsmában durván ellökdös a pultról. Az időjárás ebben a kérdésben kulcsszerepet játszik. A hőhullámok biztosan kihozzák az angolokból a vadállatot. A hideg meg az eső viszont lenyugtatja őket.

Az angol nemzeti karakter két oldalának összjátéka miatt az angolokat gyakran titulálják képmutatónak. Az angolok valóban képmutatónak tűnnek, de a látszat gyakran csalóka. Mindössze arról van szó, hogy mindennek, még az igazságnak is két oldala van.

Ellentétes vágyak

Az angolokat két egyformán alapvető, de egymásnak ellentmondó vágy jellemzi: szeretik a hagyományokat, de változásokat kívánnak. Ez a két folytonosan egymásnak feszülő vágy igen furcsa viselkedésre sarkallja az angolokat, rengeteg olyan tünetet produkálva, amit általában a hasadt személyiségű embereken lehet megfigyelni.

Az angolok ugyan szeretik azt gondolni magukról és életformájukról, hogy az állandóság és a következetesség mintapéldája, ám ez csupán illúzió. Igazából minden és mindenki folyamatosan változik. Egyre erősödik a változtatási szándék, ám az angolok mégis olyan rémülten kapaszkodnak a múlt egyes elemeibe, mint az építőmunkások az állványba. Látszólag fényes jövő felé menetelnek, alteregóik viszont kétségbeesetten próbálnak visszamenekülni a múlt kényelmébe. Így aztán a kormányban végeérhetetlen viták folynak arról, hogy kapjanak-e az idősök téli nyugdíjkiegészítést, hosszasan elszöszmötölnek az ápolónők béremelésével, viszont lazán megszavaznak 11,2 millió fontot az Albert Memorial felújítására.

Hagyomány

Az angol nép számára mélységesen fontos a nosztalgia: a szokásokat és a hagyományokat rendkívül értékesnek tartják. Az, hogy a hagyományok pontosan honnan is erednek, vagy miért maradtak fenn, nem számít – a lényeg, hogy hagyományok.

A hagyomány az angolok számára a folytonosságot jelenti, amit mindenáron fenn kell tartani. A hagyományok állandóságot sugallnak a változás korában. Olyanok, mint egy kopott, foltos ujjú gyapjúzakkó: megnyugtatóan ismerősek.

Ha valami hagyományos, akkor az a saját erejéből kiállta az idő próbáját, ezért meg kell őrizni. Ilyen pedig rengeteg van: a piros telefonfülke, a csuklyás "duffel" sportkabátok, a narancsdzsem, az augusztusi banki szünnep, a pintes korsó, a fagyalsövény, a Wembley Stadion, a "Wellington" gumicsizma...

Az angolok múltja sokkal de sokkal dicsőségesebb volt a jelenüknél, így aztán tíz körömmel ragaszkodnak hozzá. Semmit sem azért kell megőrizni, mert olyan, amilyen, hanem azért, mert valaha olyan volt, amilyen volt.

Állami és magánünnepségeiken dúsan hímzett kötényben, harisnyában és köpönyegben parádézó nyársat nyelt férfiúk hada masírozik föl s alá – olykor hátrafelé is –, miközben ajtók nyílnak-csukódnak szertartásosan az orruk előtt. Nemzeti ünnepeken egyébként többnyire kaszárnnyákban élő arisztokrata származású tömegek vonulnak el az aktuális uralkodó előtt, díszegyenruhában, harcias képpel. Díszlépéseiket főleg német indulókat játszó, lármás fúvószenekar kíséri.

A jogászok mind a mai napig tizenharmadik századi parókát viselnek, de senkinek nem jut eszébe megmosolyogni őket. A parlament alsóházában a képviselők ügyrendi kérdések feltételekor egy összecsukható kalpagot viselnek, mégse kuncog rajtuk senki. Ez így van jól, így kell lennie. Hiszen mindig is így csinálták. Ezt hívják hagyománynak.

Önmérséklet

Az önmérséklet igen nagyra becsült erény rendkívül fontos az angolok számára. Azt, hogy pontosan mennyire, mi sem mutatja jobban, mint hogy mennyire elítélik azt, ha valaki "túl messzire megy". Ha csak gyanítják is, hogy bármiben "túl messzire mentek", azonnal lázas igyekezettel törekednek visszafelé, az arany középút irányába – az angolok számára ugyanis az esetek többségében ez a kíváncsi állapot.

Viselkedés terén "túl messzire menni" azt jelenti, hogy az ember kinyilvánítja az érzelmeit, berúg, esetleg ízléstelen vicceket mesél, és hangosan röhög is rajtuk. Ha valaki a címeivel vagy a rangfokozataival próbál kérkedni, az tényleg túlmegy minden határon. Az angolok szerint az ilyesminek a borítékban a helye.

Az angolok nem szeretik a botrányt. Aki nyilvános jelenetet csinál, annak nem lehet igaza, még akkor se, ha az van. A cirkuszoslásnak egészen sajátos szókinccse alakult ki: az érintett felekre azt mondják, hogy "kiverték a balhét", "hacacárét csináltak", "patáliát csaptak", vagy hogy "ramazurit rendeztek". Az angolok szerint az ilyesfajta viselkedés kerülendő.

Szerintük szinte minden helyzethez látványos szenvtelenséggel kell viszonyulni, még akkor is, ha belül majd szétveti az embert a méreg. Szerelmi ügyekben sem illik kimutatni az érzelmeinket, legfeljebb zárt ajtók mögött, és ott is csak mértékkel.

Paradox módon, ha valaki azzal kezdi a mondókáját, hogy "de most aztán x/y/ön túl messzire ment", akkor szinte bizonyos, hogy most aztán ő is túl messzire fog menni – mi több, alaposan elveti a súlykot.

Individualizmus

Az angolok számára nagyon fontos a személyes szabadság. Ennek legdogmatikusabb megfogalmazása a következő: "Csak azért tartom be a törvényt, mert úgy döntöttem, hogy be fogom tartani. Ezt vagy azért teszem, mert tényleg van értelme, vagy azért, mert nincs különösebb okom az ellenkezőjére – a lényeg, hogy csak tőlem függjön, be akarom-e tartani."

Akárki nevezte is az angolokat "szigeti népeknek", csak az igazság feléig jutott el. Minden angol egy külön kis sziget. Az angolokat csakis egy háború tudja egyesíteni. A háborúskodáshoz különben elég jól értenek is, de velük született szerénységük miatt egészen a háború legvégéig úgy tűnik, mintha vesztesre állnának. Ettől még édesebb a győzelem, ráadásul az ellenfelet is jól felidegesítik.

Az angolok büszkék a jogaikra, hisznek a magánélet szentségében, és a személyes térhez való jogban. A személyes tér az a minden egyént körülvevő terület, amibe nem illik belegyalogolni. Az angolok még a legnagyobb csúcsforgalomban is csak a mozgólépcső minden második fokára állnak, moziban is szívesen hagynak egy üres széket maguk és szomszédjuk között. Ezt nem azért teszik, mert undorítja őket a mások testszaga – egyszerűen a gyakorlatban is alkalmazzák az "én házam az én váram" elvet. Olyan ez, mint egy láthatatlan várak. Meg kell tanulni a távolból kezet rázni.

Életfelfogás és értékrend

Az angol életfelfogás és értékrend meglehetősen egyszerű rendszert alkot, amit mindenki az egekig magasztal függetlenül attól, hogy hisz-e benne vagy sem. Ez alól a szabály alól egyetlen kivétel van, ez pedig:

A józan ész

A józan ész az angol életfelfogás központi eleme. A józan ész azt kívánja, hogy mindig legyen nálunk ernyő, arra az esetre, ha netán eleredne az eső. A józan ész diktálja, hogy ne üljünk hideg kőre (mert felfázunk). A józan ész kívánja azt is, hogy mindig tiszta fehérnemű legyen rajtunk, mert bármikor elüthet az autó, és kórházba kerülhetünk.

Egyáltalán, a józan ész és az angol belátás megköveteli az embertől, hogy soha semmi se érhesse váratlanul. Megengedhetetlen, hogy bárkit is rászédjenek a körülmények. Mindig mindenre "készen kell állni". Minden szabadtéri esemény szervezésekor gondoskodni kell alternatíváról, arra az esetre, ha "rosszul alakulnának a dolgok". A könyvelési rendszerben külön rovatot tartanak fenn "előre nem látható események" esetére. Az a tény, hogy nemzetközi üzleti tárgyalásokon gyakran ők a legfelkészültebbek, nem csorbitja szilárd meggyőződésüket, hogy végül úgyis a józan ész fog győzni.

A józan ész imádata az oka, hogy az angolokat mindig meg lehet különböztetni a nem angoloktól – lehet, hogy hülyén néznek ki esőkabátban a francia Riviérán, de majd megjárja az a sok csúfolódó, ha esetleg előbb jön a misztrál.

Igazi sportemberek

Ha valakiről egy angol azt mondja, hogy "igazi sportember", akkor az illető tudhatja magáról, hogy befogadták. Külföldre sosem mondanának ilyet, és még az angoloknak is keményen meg kell küzdeniük érte.

A kifejezés nemcsak a sportra vonatkozik. A pályán vagy a pályán kívül az igazi sportemberség az a viselkedés, amit az angolok a legjobban tisztelnek. Az igazi sportember nem edz túl sokat vagy túl látványosan, ideális esetben mégis mindig győz, a vele született felsőbbrendűség okán. A győzelmet lekicsinylő nemtörődomséggel veszi tudomásul, és önzetlen nagylelkűséggel kezeli a veszteséket.

Magától értetődik, hogy az igazi sportember veszteni is remekül tud. Nem vitatkozik a bíróval, és nem mutatja csalódottságát. Éppen ellenkezőleg: még ha megalázó vereséget szenvedett is, akkor sem fogcsikorgatva, hanem mindenki számára hallhatóan, jól érthetően, és látszólagos nemtörődomséggel mondja: "bizony, győzött a jobbik".

Ezzel persze senkit sem csap be, hiszen az angolok számára a világon semmi sem fontosabb a győzelemnél. Ha megcsalja őket a barátnőjük, az feleannyira se fáj nekik, mint egy teniszvereség – de ha mutatnák is fájdalmukat, akkor már túl messzire mennének.

Egy jó adag puritánság

Az angolok általában nem nagyon lelkeznek, és az önbecsülés sem jellemző rájuk. Ez nem jelenti azt, hogy néha ne fordulnának magukba, mondjuk egy súlyos sportvereség után, vagy ha már hetek óta esik az eső.

Az igazság az, hogy a legtöbb angol erősen puritán, és ez olyan mélyen beléjük ivódott, hogy nincsenek is tudatában. A kocsmai nyitva tartás erre a legjobb bizonyíték. A korábbi szigorú szabályok már sokat lazultak, de az angolok még mindig meg vannak győződve róla, hogy nem helyénvaló a nap huszonnégy órájában kényeztetniük magukat.

Éveken át vitatkoztak arról, hogy legyen-e nemzeti lottó vagy sem, most pedig már azon dül a vita, szükség van-e ilyen irgalmatlanul nagy nyereményekre: egyszerűen illetlenségnek tartják, hogy bárki is ilyen hatalmas összeget nyerhessen egycsapásra.

Aggasztja őket a televízióból áradó erkölcstelen szenny, ebben a témában este kilenc a vízváltó, ezután a gyerekek ágyban a helye, mert különben megrontaná a csúnya beszéd, meg a szex és az erőszak látványa – vagyis csupa olyasmi, amiért a mai tizenhárom évesek egyáltalán lejárnak még a játszótérre.

Az angol puritanizmus legjobban abban a meggyőződésben jut kifejezésre, miszerint minden, ami rossz, az csak jót tehet az embernek. Ez az egyetlen elfogadható magyarázat a tápiókapuding létezésére.

Kreativitás

Az angolok végtelenül találékonyak és kreatívak, de ritkán húznak hasznát találmányaikból. A garázsban ügyködő feltalálók szinte kivétel nélkül férfiak, és találékonyságuk messze felülmúlja üzleti érzéküket. Gyakran felismerik a hétköznapi élet olyan hiányosságait, amelyeket előttük mindenki más figyelmen kívül hagyott, és azután szorgosan meg is oldják a problémát. Olyan nélkülözhetetlen tárgyakat hoznak létre, mint a tökéletes lágytojás készítésére szolgáló szerkezet, az önráncoló nadrág, vagy a fürdőszobai póklétra. Azért néha gyakorlati jelentőségű dolgokat is feltalálnak – például a légpárnás járművet –, de az ilyesmit senki sem veszi komolyan, és a külföldiek fogják továbbfejleszteni.

Klubhatnámság

Az angolok számára fontos a valahová tartozás érzése. Az individualizmus nagyon is rendjén való dolog, néha határozottan kíváncsi, de a legjobb mégiscsak egy csapat tagjának lenni – az angolok bizony akkor a legboldogabbak, ha olyanok veszik őket körül, akikről úgy gondolják, hogy rengeteg közös vonásuk van velük. Ettől magabiztosak lesznek, és nyomtalanul eltűnik belőlük minden bizonytalankodás.

Így aztán Anglia tele van klubokkal és társaságokkal. Ezek közül látszólag soknak van gyakorlati, tudományos vagy ismeretterjesztő célja – ilyen a Jane Austen Társaság, a Pszichikai Kutatók Intézete, a Megpecsételt Csomó (ez a társaság a polgárháború híres csatáinak újrajátszásával foglalkozik), vagy a Transzatlanticizmusok Önkéntelen Átvételének Megelőzését Szolgáló Társaság. Másokat gyűjtők szerveznek gyűjtőknek – ilyen a Csüngőlepké Társaság, a Puzzle Társaság vagy a Brit Gomb Társaság. Az angol klubok többsége a kitűzött céltól függetlenül elsősorban társadalmi csoportosulás, a tagok öröme az összetartozásban van – anélkül persze, hogy ez bárminemű kényszert jelentene.

Társadalmi osztály

Az együvé tartozás vágya legjobban a társadalmi osztályrendszer szeretetében nyilvánul meg. Ez a rendszer folyamatos veszélyeknek van kitéve, de az angolok többsége meghatározónak tekinti. Az osztályrendszer fontosságát nem lehet túlhangsúlyozni, és lebecsülni sem szabad. Az angol férfiak és nők számára a társadalmi osztály a legnagyobb klub, amibe tartozhatnak.

Ennek kialakulása úgy történik, hogy az egymás társaságának kényelmét élvező emberek hatalmas csoportokat alakítanak. Miután ez megtörtént, olyan szokásokat vesznek fel, amelyekkel automatikusan elzárkóznak minden más csoportosulás elől, és különböző főbiákat kezdenek kialakítani magukban azokkal a csoportokkal szemben, amelyeknek nem tagjai.

Az angol társadalmi rendben hagyományosan három osztály alakult ki. Valaha réges-régen ezek pontosan lefedték az arisztokrácia, a kereskedők és a munkások rétegeit. A kereskedők, vagyis a középosztály felemelkedése azután kiszorította ebből a sémából a munkásságot és az arisztokráciát, maga a középosztály pedig önmagán belül is három réteget alakított ki fáradságos munkával – így aztán most már a középosztályon kívül alsó- és felső középosztályról is beszélhetünk.

A huszadik század utolsó negyedében a társadalom egésze fogta magát, és szépen átalakult a marketing által megkülönböztetett öt, ábécérend szerinti rétegcsoporthá. A legfelső réteg az AB, a középső a BC. Az alsó réteget D-kre és E-kre osztották. A D-k úgy érzik, hogy ők hátrányos helyzetűek, és ezért a többiek a hibásak. Az E-k a páriák, velük aztán végképpen nem törődik senki. A bennszülött angolok többsége igazából a BC kategóriába tartozik. Ezen belül a C-k leghőbb vágya, hogy B-k lehessenek, a B-k pedig folyton attól retteghetnek, hogy egyszer lesüllyednek a C-k közé.

A BC-k ezért sohasem lazíthatnak. Tudják, hogy mindig a "megfelelő" módon kell viselkedniük – ennek mikéntjét az határozza meg, hogy mások mit gondolnak róluk. Ez alapján döntenek el, hogy mit viseljenek, mit mondjanak, mit egyenek, mit igyanak, hol éljenek és kivel érintkezzenek.

Ugyan mindenki azt állítja, hogy a társadalmi mobilitás kíváncsi dolog, de azért abban is egyetértenek, hogy a legjobb, ha az ember a saját osztályán belül házasodik. Akkor legalább nem kell azon vitázni, hogy ízléses vitrintárgy-e a porcelánkacsa, vagy illik-e halkést használni.

Osztályba sorolás

Egy angolt semmi sem hoz ki jobban a sodrából, mint ha nem tud "besorolni" egy másikat – ennél csak az rosszabb, ha véletlenül téves társadalmi osztályba sorol valakit. Ha nem biztosak a dolgukban, akkor az angolok mindenféle agyafúrt teszttel próbálják szűkíteni a lehetőségeket.

A kiejtés alapján azonnal el lehet dönteni, hogy ki melyik osztályba tartozik. Ma már a vidéki tájszólás sem végzetes hiba, de a BBC- vagy Oxford-kejtés még mindig előnyt jelent beszélőjének.

Ebből a szempontból a szókincs még a kiejtésnél is sokatmondóbb. Éles határ húzódik azok között, akik délben löncsölnek és nem ebédelnek, nem mindegy, hogy az ember desszertet eszik vagy sütizik, a nappaliban ül-e vagy a nagyszobában, kanapén-e avagy a fotóján, és az is kulcsfontosságú kérdés, hogy illemhelyre jár-e vagy retyóra. Számítalan ilyen apró különbség van, ezek alapján egyik csoport könnyűszerrel becsmérelheti a másikat.

Az étkezési szokások szintén nagyszerűen alkalmasak a kategorizálásra. A nagy kérdés az, hogy hogyan fogja az ember a kést meg a villát. Vannak, akik jól marokra fogják mind a kettőt, mások viszont úgy tartják az

ujjaik között az evőeszközöket, mint a dobverőt. A borsóévés – a villa domború felén egyensúlyozva – azonban mindkét esetben igen látványos tevékenység.

A levesevés módja is besorolhatja az embert, ugyanis vannak, akik ősi tengerész szokás szerint megdöntik a tányért, nehogy az ölükbe folyjon a leves, ha mondjuk jönne egy hirtelen hullám.

Viselkedés

A rezzenéstelen ajak

Ezt az angolokra nagyon jellemző pózt úgy kell elképzelni, hogy az ember büszkén felveti a fejét, felső ajkát rezzenéstelenül tartja (elkerülendő annak érzelmekről árulkodó remegését), közben támadó lábával kicsit előrelép (ez határozottságot sugall). Ebben a testhelyzetben már beszélgetni sem könnyű, de gyöngéd megnyilvánulásokra aztán végképp nincs lehetőség. Nagyszerűen alkalmas viszont a tökéletes önuralom látványos szemléltetésére – és pontosan ez az a tulajdonság, amit az angolok szerint elvár tőlük a külvilág.

Azért persze vannak olyan különleges alkalmak, amikor nem nagy illetlenség kimutatni az érzelmeinket, ilyenek például a sportesemények, a temetések, és az a pillanat, amikor olyan embert látunk viszont, akiről úgy tudtuk, hogy meghalt. Ilyenkor a visszafogott érzelemnyilvánítás megengedett, de csak abban az esetben, ha utána az ember kellően szégyelli magát érte.

Mindenki törődjön a maga dolgával

Az angolok hisznek abban, hogy a legjobb, ha mindenki a maga dolgával törődik. Mivel életüket bonyolult törzsi viszonyok határozzák meg, nagyon könnyű akaratlanul megsérteni másokat. A külföldiek többsége nem is sejtí, hogy az angolok milyen szinten művelik a maguk dolgával való törődést.

A sorban állás ama néhány foglalatosság közé tartozik, amikor az angolok előzetes ismeretség nélkül is szólhatnak egymáshoz. Ilyen elfoglaltság még a kutyasétáltatás vagy bármilyen súlyosabb baleset. Mindenki tisztában van azonban azzal, hogy ezek a barátságok csak a kutyasétáltatás idejére érvényesek, és azonnal végük, ahogy megjön a felmentő sereg. Ha valaki egy angollal együtt mondjuk egy alagútban reked, akkor lehet, hogy közös éneklés lesz a dologból, sőt még a titkaikat is megoszthatják egymással, de ez korántsem jelenti azt, hogy tartós barátság szövődött volna köztük.

Sztoicizmus

Állítólag a waterlooi csata alatt Wellington hercege látta, hogy egyik parancsnokát megsebesítette egy ágyúgolyó. "Istenemre – mondta –, úgy látom, uram, az ágyúgolyó elvitte a lábát." "Istenemre – válaszolt a tábornok –, valóban ez történt." Az úriember csak ezután engedte meg magának azt a luxust, hogy elájuljon.

A sztoicizmus, vagyis az a képesség, hogy derűs nyugalommal viseljük a sors csapásait, az angolság létfontosságú alkotóeleme. A sztoicizmus nem a "rezzenéstelen ajak" kifejezés által sugallt fapofa és fásult érzéketlenség, de nem is keleti fatalizmus vagy skandináv mélabú. Ez az életszemlélet Rudyard Kipling *If* (Ha) című versében figyelhető meg a legjobban, nem csoda, hogy ez az angolok legkedvesebb verse:

... ha a Sikert, Kudarcot bátran állod,
s úgy nézed őket, mind két rongy csalót
(Kosztolányi Dezső fordítása)

Az angolok szerint a külföldiek hajlamosak "eltúlozni" a dolgokat, és mindent "felfújnak", úgyhogy nagyon értékelik, ha egy külföldi képes derűs kedéllyel viselni a nehézségeket. A sztoikus angol mintapéldánya az a cirkuszi állatidomár, akinek leharapta a karját a tigris, és amikor a kórházban megkérdezték tőle, hogy allergiás-e valamire, azt válaszolta, hogy "csak a tigrisekre".

Család

Az angol család nem egyéb, mint egymással rokoni kapcsolatban álló egyének olyan csoportja, amelynek tagjai társaságban szeretnek hódolni a magánélet és a visszavonultság szenvedélyének.

A családban az angolok végre megengedhetik maguknak, hogy úgy viselkedjenek, ahogy akarnak, és ne úgy, ahogy azt szerintük elvárják tőlük. Ennek ellenére az ünnepeken kívül nemigen találkoznak egymással. Ha egyszer túlesnek a gyerekkor kényelmetlenségein, úgy vágnak neki az életnek, hogy nem különösebben törődnek a szüleikkel vagy a testvéreikkel.

A "hagyományos angol család" – ahol a férj dolgozik, a feleség pedig neveli a 2,4 gyereket – távol van a valóságtól: a gyermekek 30 százaléka nem házasságból születik, 10 százalékot egyedülálló szülők nevelnek (ezek 10 százaléka férfi), és öt házasságból kettő válással végződik. Az elváltak kétharmada újrakházasodik, a másodszor elváltak kétharmada szintén. Ezek többsége többször már nem válik el: valószínűleg belefárad a sok hercehurcába.

Sok házaspár jár családterápiára. Ez néha be is válik, mert pusztán attól a sokktól, hogy valaki beleszól az életükbe, a vérbeli angolok még arra is képesek lesznek, hogy elfogadják egymást.

Gyermekek

Angliában létezik egy Állatkínzás-ellenes Királyi Társaság (ez azt jelenti, hogy a társaság a korona támogatását élvezi), meg egy Királyi Madárvédelmi Társaság is, a Gyermekebántalmazást Ellenzők Nemzeti Társasága viszont már nem királyi, csak nemzeti. Nyilván nem volna szép dolog a mások gyermekei iránti felelősséggel terhelni szegény királyi családot.

Úgy tűnik, a szülők többsége nem tud mit kezdeni a gyerekével. Karácsonykor meg a születésnapjukon elhalmozzák őket ajándékokkal (a nyugalomért bármit), az év fennmaradó részében pedig valahogy csak elvannak velük – a nevelés feladatát másokra bízzák, vagy hagyják, hogy a gyerekek nőjenek, ahogy tudnak.

Az angol gyermekek számára a gyerekkor arra való, hogy minél előbb túlessenek rajta, hogy aztán egész életükben könnyes nosztalgiával gondolhassak vissza rá. Angol felnőttek lenni csodálatos és nagyszerű állapot – de annyi mindenesetre biztos, hogy sokkal egyszerűbb, mint angol gyerekek lenni.

Idősek

Az angoloknak általában terhükre vannak az idős emberek. Gyakori eset, hogy a család nem törődik velük – ha megengedhetik maguknak, akkor előszeretettel dugják be őket az idősek otthonába. Ott aztán néha meglátogatják őket, ellenőrzik, hogy mennyire boldogok és egészségesek, no meg azt is, hogy rendesen működik-e a biztonsági rendszer.

Mikor a gyerekeik végre iskolába kerültek, és az idősek sincsenek már útban többé, az angolok végre nekigyürkőzhetnek az élet gondjainak – arra ugyanis, az angolok szerint, az idősek és a fiatalok egyformán képtelenek.

Különcök

A világ nem angol része az összes angolt különcnek tartja. Maguk az angolok viszont elsősorban antiszociálisan viselkedő más angolokkal kapcsolatosan alkalmazzák a különcség fogalmát. Így aztán az angolok a különcséget elfogadható, sőt egyenesen csodálatra méltó tulajdonságnak tartják.

A különcség önmagában is megjelenhet, de leggyakrabban a vagyon és a rang velejárója. Minél híresebb és gazdagabb az ember, annál valószínűbb, hogy különcnek tartják, nem pedig bogarasnak, hóbortosnak vagy holdkórosnak. Ebből a szempontból a lépték a legfontosabb. Az angolok eltűrik az ártalmatlan hóbortokat: amikor Lord Berner különböző színűre festette a galambjait, hogy a repülő galambraj szivárványt formázzon, akkor egyfajta elnéző büszkeséggel viszonyultak hozzá. Hiába, aki lord, az lord. Egy kertvárosi utca lakói is minden további nélkül elviselnek egy elhagyott autóban élő félhülye öregasszonyt, de csak akkor, ha tudják róla, hogy ifjúkorában híres zongoraművész nő volt.

A különcök, pusztán különtségük folytán, mentesülnek az angol viselkedés szabályainak többsége alól. Ők azok a kivételek, akik erősítik a szabályt. A különtség azonban csakis akkor fogadható el, ha az alany nincs tudatában saját különtségének.

Etnikai kisebbségek

A birodalmi múltnak köszönhetően az angolok megszokták a különböző etnikumokat, a bevándorlók élete nagyjából az elviselhetőség határán mozog. Az angolok sok szempontból úgy kezelik őket, mintha gyerekek volnának – ami azt jelenti, hogy amíg tudják, hol a helyük, addig nem is lesz semmi bántódásuk.

Az angol nagyvárosokba érkező látogatónak rögtön szembetűnik, hogy Anglia soknemzetiségű ország. A lakosság durván 6 százaléka (3,2 millió ember) különböző kisebbségekhez tartozik, közülük 20 százalék él Londonban.

A bevándorlókat általában szívesen fogadják, főleg olyankor, ha olyasmit hoznak magukkal, ami hasznára válhat az egész társadalomnak. Azt viszont az angolok sehogy sem értik, hogy a bevándorlók miért hiszik, hogy napok, hetek vagy évek múltán teljes jogú polgárok válhatnak belőlük. Hiszen józan ésszel bárki beláthatná, hogy az ilyen villámgyors asszimiláció Anglia és az angol nép több ezer éves történetéből üzne gúnyt.

A kisebbségek elleni radikális fellépést az angolok általában rosszallják, persze nem annyira, mint az érintett kisebbségek. Az angolok alapvetően toleránsak, bár az tény, hogy meglehetősen hűvös lekezeléssel viszonyulnak kisebbségeikhez. Maguk is hajlamosak a klikkesedésre, úgyhogy nem bánják, ha a kisebbségek zárt közösségeket alkotnak, feltéve, ha nem túl feltűnően csinálják. Általában elmondható, hogy az angolok akkor kezdenek rossz szemmel nézni egy kisebbségi csoportra, amikor az kezdi elveszíteni alárendelt helyzetét.

Jó modor és etikett

Az angolokat általában udvariaskodóbbnak tartják, mint amilyenek a valóságban. A mindennapi élet szintjén az angolok kevésbé hajlamosak az udvariaskodásra, mint a németek vagy a franciák.

Ha biztonságban tudják társadalmi pozíciójukat, az angolok szívesen mutatnak érzelmeket vagy akár lelkesedést is más angolokkal kapcsolatban. Amikor viszont csoportosan találkoznak, végtelen udvariasan és hosszasan mutatkoznak be egymásnak, úgyhogy mire a végére érnek, mindenki elfelejti a többiek nevét. Ekkor majdnem biztosan kezdik is előlről az egészet.

A kollégák általában keresztnévükön szólítják egymást, és Angliában is elterjedt az az amerikai szokás, hogy telefonban is keresztnéven szólítanak olyanokat, akikkel egyébként még nem találkoztak.

A politikai korrektség apostolai szívós harcukkal elérték, hogy a férfiak kevesebbet udvariaskodjanak a nőkkel, mert szerintük ez nem előzékenység, hanem egyszerű lekezelés. Hacsak nem harcos feministákkal hoz össze a sors, még mindig különösebb baj nélkül megúszhatunk egy udvarias előreengedést vagy helyátadást. Ha egy nő lép be a szobába, már nem kell minden férfinak azonnal talpra ugrani, függetlenül attól, hogy van-e elég szék.

Hozzám ne érij!

Szóban ugyan eléggé közvetlenek, ám érintés dolgában az angolok még mindig nagyon visszafogottak.

Az igazság az, hogy az angolok nem szeretnek egymáshoz érni. A kézfogás ugyan elfogadott dolog, de illik gyorsan elintézni. Előfordul, hogy az ismerősök összesen csak egyszer fognak kezét egymással életükben: a bemutatkozás pillanatában. Nem szabad túlzásba vinni a dolgot, mert még biztosítási ügynököknek nézik az embert. Ha mégis sor kerülne rá, akkor a kézfogás legyen gyors, határozott, minden időhúzástól mentes. A "how do you do" (szó szerint: "hogyan van?", jelentése szerint: "örvendek") hagyományosan a kézfogás végére

hívja fel a figyelmet, ekkor azonnal el kell engedni a másik kezét. Azok a balszerencsés külföldiek, akik komolyan veszik a "how do yo do" kérdést, és bővebben válaszolni próbálnak rá, rövid úton kizárják magukat a társadalmi érintkezés minden formájából.

A kedélyes kézzszorongatás leginkább az erőskezű férfiak erőpróbája – nem is köszönés, inkább sport. A győztes fél hagyományosan hátra veregetheti a vesztest. A legtöbb angol férfi nem nagyon ölel meg más férfiakat, és még a csók pusztá gondolata is elborzasztja őket. Az ilyesmit meghagyják a focistáknak és a külföldieknek. A nők néha arcon csókolják egymást, ám ekkor is inkább a fül mellett végrehajtott, levegőbe cuppantott hangos műpuszi a kíváncsi.

Üdvözlésképpen férfiak is megpusztilhatnak nőket, célterületként azonban szigorúan csakis az arc jöhet számításba, és nem árt az óvatosság, mert a legtöbb nő csak egy pusztit vár, és nem fogja odafordítani a másik arcát, úgyhogy egy második kísérlet könnyen frontálisan szájon találhatja őket, ez viszont már felér egy nemierőszak-kísérlettel.

A búcsú formái sokkal változatosabbak, de nem bírnak különösebb jelentőséggel. A valaha snassz "viszlát" újabban ismét divatba jött, persze senki sem veszi komolyan. Valójában inkább olyankor használják, ha valaki épp egy két éves antarktiszi expedícióra indul, vagy más olyan küldetésre, ahonnan garantáltan nincs visszatérés.

Nyilvános helyen az angolok minden tőlük telhetőt megtesznek azért, hogy ne kelljen hozzáérniük az idegenekhez. Ha mégis bekövetkezik a baleset, akkor azt csak alapos bocsánatkéréssel lehet jóvátenni, de ezt semmiképpen sem szabad ismerkedésre felhasználni. Zsúfolt tömegközlekedési eszközökön a másik kényszer hatására történő megérintése elfogadható, azonban a szemkontaktust mindenáron el kell kerülni.

A dologba kölcsönösen beleegyező felnőttek között zajló intim jelenetek során persze ennél alaposabb fizikai kontaktusra is sor kerülhet. Az ilyesmi azonban zárt ajtók mögött történik és sötétben.

Kérem és köszönöm

Az angol gyerekeknek bonyolult viselkedési szabályokat kell elsajátítaniuk. Az egyik legelső, zsenge gyerekkorban megtanult szabály a "kérem" és a "köszönöm" gyakori használatára vonatkozik. A kérés, a hála, és mindenekelőtt a bocsánatkérés az angol társas érintkezés fontos eleme, ezért aztán az angolok nagy része, mintha süket lenne, folyton ezeket ismételteti.

"Bocsánat", "Igazán sajnálom, de...", "Attól tartok..." – mondják olyankor is, mikor szó sincs bocsánatkérésről, megbánásról vagy félelelről, egyszerűen csak így olajozzák a társadalom fogaskerekeit, és próbálják elviselhetőbbé tenni az életet kicsiny túlszűfolt szigetükön.

Egy kívülállónak igen nehéz mindezt megtanulni, de azt azért nem árt tudni, hogy Angliában egyszerűen nem lehet túlzásba vinni a hálát, az elnézést vagy az udvariasságot. Így aztán, ha rátaposunk egy

angol lábára, az azonnal "nagyon sajnálni" fogja, hogy nem vágta le időben az utunkban lévő végtagot. Mikor pedig végre leszállunk a lábáról, akkor rögtön "borzasztó hálás" lesz; ha ezt mégsem tennénk meg azonnal, akkor köszönömök és kéremek olyan sorozatával figyelmeztet bennünket mulasztásunkra, amelyet minden más nemzet fiának órákba telne előadni. Az angolok már csak ilyenek.

Ha valaki nem elég képzett a hála vagy az elnézést kérés területén, akkor könnyen a "nem túl kedves"-ek táborában találhatja magát, innen pedig nincs többé visszatérés.

Humorérzék

Az angol kultúra szigeti kultúra – tehát cikornyás és öntörvényű. Az angol humor nagy része rendkívül kifinomult és elegánsan illékony Mint a lidércfény: nehezen megfogható. Az ember hiába hiszi, hogy rájött a nyitjára, mert szinte mindig kiderül, hogy tévedett. Egy példa:

Két férfi beszélgetni kezd újságolvasás közben: "Azt írja az újság, hogy egy devoni pasi csellózni szokott a fókáknak" – mondja az egyik. "Tényleg?" – kérdi a másik. "Bizony" – feleli az első. "Azok persze a fülük botját se mozzgatják."

Az angolok ritkán mondják ki a gondolataikat, és nagyon jellemző rájuk a visszafogottság és a blázirtság. Az angol humor jó része épül e két tulajdonság végletekig fokozására.

Egy vidéki kastélyban az egyik vendég annyira berúg, hogy beesik az asztal alá. A házigazda becsengeti a komornyikot és azt mondja neki: "Legyen szíves, Smithers, készítsen elő egy szobát. Barátunk úgy döntött, hogy itt marad éjszakára."

Az angolok a tapintatból és az udvariasságból is szívesen üznek gúnyt, képesek úgy tenni, mintha egyáltalán semmire se becsülnék ezeket a valójában hön szeretett tulajdonságokat. A *Yes, Minister* című népszerű televíziós vígjátéksorozat például egy minden hájjal megkent közhivatalnokot figuráz ki, aki kifinomult nyelvi eszközeivel könnyűszerrel fehérnek állítja be a feketét vagy fordítva.

Rengeteg vígjáték szól arról, hogy a gyengék és az elesettek pusztá önostorozással legyőzik a sorsot. A legsikeresebb vígjátéksorozatok közül jónéhány szól társadalmi szempontból bukott emberekről. Ezekben a sorozatokban nem a folytonos kudarc a komikus, hanem a győzelemre való törekvés hősies küzdelme.

A *Dad's Army* című sorozat például egy korosodó férfiakból álló második világháborús polgárőrcsapat kétbalkezes amatőrködését mutatja be. Ez nemcsak azért szórakoztató, mert legyőzhetetlennek tartják magukat, és úgy gondolják, hogy könnyűszerrel elbánnának a hihetetlenül professzionális és hatékony németekkel, hanem azért is, mert a szívük mélyén ezt maguk a nézők is elhiszik.

Az angolok annyira magabiztosak, hogy szívesen üznek gúnyt saját magukból. Próbáljuk csak elpanaszolni nekik valamelyik Angliával kapcsolatos különösen szörnyű élményünket, máris vidám lelkesedéssel mesélnek majd soha meg nem érkező vonatokról, becsületes polgárokat öngyilkosságba hajszoló szívtelen bürokratákról, és kutyák (legalábbis angol kutyák) számára is ehetetlen ételekről.

Az angol humor fontos része a meglepetés és az önirónia: "Mindig is tudtam, hogy az anyósom rohadtul főz, de eddig még legalább mozgott a mártása".

A szépen felépített, jól megfogalmazott blázirtságra reagáló félszeg mosoly az angolokra igazán jellemző arckifejezés. Imádják az iróniát, és ennek értékelését másoktól is elvárják: Két kiránduló beszélget. "Barátom, te olyan remekül tájékozódasz, hogy tíz mérföldet csináltál a térkép szerinti hatból." "Persze, mert ettől sportosabbnak érzem magam."

Az angol humor néha vastagon sikamlós: a *Benny Hill* jelenetek és a *Folytassa...* filmek altesti, sőt trágár poénjai ilyenek, nemkülönben *Mr Bean* néma viccei. Az angol nyelv segítségével kitűnően lehet gonoszkodni, a csattanó is hagyományosan angol humorforrás:

Iszonyatosan szennyezett errefelé a víz. Régebben még nagyokat úsztunk ebben az öbölben – most már csak a parton tempózunk.

Mániák

A ház...

A rendkívül változékony időjárás miatt az angolok rengeteget törődnek a házukkal és a kertjükkel. Minden szabadidejüket az otthoncsinosítás soha véget nem érő feladatának szentelik – hiába, enélkül egy otthon se lehet igazán lakályos.

A házon kívül és belül mindenhová elektromos kutyüket, zuhanyfejeket, beépített bútorokat szerelnek, és mindent megtesznek azért, hogy kertvárosi házukat osztott ablakokkal faragott ajtókkal és műkö borítású falakkal telezsúfolt szörnyűségekkel változtassák.

Még a családi autó sem kerülheti el az angolok buzgó barkácsszenvedélyét. Az igazi angol ezermester a csináld magad boltokban beszerzett rámpákra állítja a kocsit, aztán hosszú órákat tölt el alatta.

Azért nem kell attól tartani, hogy a sok önjelölt asztalos, vízszelző és kőműves elveszi az angol szakmunkások kenyerét. Nem ez a helyzet. Előbb-utóbb úgyis a profikhoz kell majd fordulni, mert csak ők képesek eltüntetni a túlbuzgó amatőrök munkájának eredményét.

A szakik ilyenkor ceruzával a fülük mögött hümmögve álldogálnak, összehúzott szemmel mérik fel a helyzetet, néha nagyokat sóhajtanak, aztán a fejüket csóválják. "Kicsit belepiszkáltunk, ugyebár?" Az önjelölt ezermesterek arca a "belepiszkál" szó hallatán összerándul, aztán mélyen a zsebükbe nyúl, és bőkezűen fizetnek. A pénz fejében a szakinak tartani kell a száját. Az ezermester meg úgy tesz, mintha ő alakította volna át a zuhanyt, szerelte volna fel a riasztót vagy tapétázta volna újra nappalit.

Nincs az a katasztrófa, aminek hatására egy angol beismerné, hogy a feladat meghaladja az erejét. Számára minden munka kihívás, a kihívásoktól pedig csak nem fog visszariadni.

...és a kert

Az angolok a kertben se sokat tétováznak. A szabadban is hihetetlenül tevékenyek. A kertészkedés nemzeti sport, az úgynevezett "zöld hüvelykujj" az angolok büszkén viselt kis testi hibája.

Ha egyszer elkapja őket a lendület, egészen furcsa dolog történik. Átmenetileg elvesztik minden gyakorlati érzéküket, és csak az önkifejezés lesz fontos számukra. Más népek zöldségekkel és gyümölcsökkel teszik változatosabbá a kertjüket és éléskamrájukat, az angolokat viszont csak a tájformálás érdekli – hatalmas egybefüggő gyepfelületekről álmodnak, amelyeket csak néha tör meg egy-egy egzotikus növény.

A franciák főleg Franciaországban honos növényekkel ültetik tele a kertjeiket, az angol kert ezzel szemben igazi nemzetközi növénytalálkozó helyszíne: tibeti liliumok, kínai glicíniák és patagóniai páfrányok egyaránt előfordulnak benne.

A kertészboltok forgalma minden képzeletet felülmúl. A kertészmagazinok, könyvek és tévéműsorok mind-mind azt sugallják, hogy a kertészkedés nevetségesen könnyű, és kivétel nélkül mindenki alkalmas rá. Az angolok imádják a növényeiket, az üvegházakban tehát még akkor is trópusi meleg van, ha a lakásban fagypontra alá süllyed a hőmérséklet. Nem a méret a lényeg: egy egyszerű ablakvitrint is képesek úgy kezelni, mintha legalábbis egy nemzeti park lenne.

Az ország tele van olyan lelkes amatőrökkel, akik virágok helyett zöldségeket termelnek, kis juttatott veteményeskertekben (ezek olyan önkormányzati tulajdonú telkek, amelyeket városlakók számára adnak bérbe). Van, aki egy életen át vár, amíg hozzájut egy ilyen zsebkendőnyi telekhez, amin egy apró, rozzant sufni roskadozik – itt aztán egész hétvégén őstermelőnek érezheti magát.

Az angolok számára nem a kakukkszó jelenti a tavaszt, hanem a tönkrement fűnyíró fölött kesergő szomszéd nyomdafestéket nem tűrő szitoközöne. Ezzel a barbár csatakiáltással megindul a hacacaré. Más népek fiai a kertben üldögélve, beszélgetéssel töltik a nyarat, az angolok viszont herkulési méretű kertészkedéssel mulatják az időt. Irdatlan hosszúságú virágágyásokat gyomlálnak végig, paleolitikus méretű sziklakerteket építenek, vizet vezetnek a kis tavakba, egész rózsabokorerdőket tartanak karban, és hatalmas tököket növesztenek a nyári kiállításra.

Ha változatosságra vágnak, akkor elmennek, megnézik valamelyik ismerősük kertjét, aztán hazafelé beugranak a kertészboltba, és egész csomagtartónyi új szerszámmal, komposzttal és palántával térnek haza.

Az angolok, ha esik, ha fúj, egész éven át szorgalmasan gyomlálnak, nyesnek és metszenek, arcukon a kemény, de jól végzett munka állandó örömevel.

Kertitörpék

A kertitörpe sajátosan angol jelenség, segítségével az angol lélek mélyére tekinthetünk.

Az angol kertekben álló horgászó kertitörpe nem valamiféle pogány múltra emlékeztet, hanem a gyerekkor titkokkal teli korszakára, arra a gyerekkorra, amiről a legtöbb angol azt hiszi, hogy sikerült elfelejtenie. Az édelgő kerti versezetek, a nevetségesen értelmetlen napórák és a kertkapukon díszelgő idétlen feliratok – "Vár-lak", "Hazahív-lak", "Kenada" (Keneth és Ada otthona), "Mikiot" (A Mi Kis Otthonunk) – a kertitörpével együtt arra szolgálnak, hogy egy külön kis világot teremtsenek, ahol az angolok nagy, barátságos óriások módjára otthon érezhetik magukat.

Állatok

Az angolok szerint aki az állatokat szereti, az rossz ember nem lehet. Az angolok imádják az állatokat – minden állatot. Más nemzetektől eltérően nem házörzésre tartják őket, és nem is tudományos célból vagy pusztán nagyizoláshoz, hanem csakis az állatok társasága miatt.

Az állatok, különösen a házikedvencek, rendkívül fontos szerepet töltenek be az angolok életében – ha másért nem, hát azért, mert sok angol számára a házikedvencekhez fűződő viszony az egyetlen mélyen átélt érzelmi kötélek. Ha egymással nem is nagyon tudnak beszélgetni, az állataikkal remekül szót értenek. A gyerekeiket nem nagyon kényeztetik, az ölebeiket viszont folyton simogatják, ráadásul még édes bohóságokat is sugdosnak az apró, szőrös fülekbe. Az állatok zokszó nélkül túrik mindezt, így aztán vetélytársak nélkül élvezik az angolok szeretetét.

A gazdik otthona a kis kedvencek szentélyévé alakul. Természetes, hogy ezeket a kis házi istenségeket illeti a legkényelmesebb fotel, és ők kapják a legfinomabb falatokat is. Az angolok évi 1,7 milliárd fontot költenek állateledelre, ez a kávéra és teára költött összeg kétszerese.

A kutyáknak, macskáknak, papagájoknak és tengerimalacoknak szó nélkül elnéznek olyasmit, amiért egy gyereket már megfenyítenének. A kis kedvencek semmi rosszat nem követhetnek el. Ha valakit megharap egy kutya, akkor az az illető hibája, még akkor is, ha csak egy ártatlan járókelő. Hiába a súlyos sérülések, meg a heveny vérvesztés, mindenki a gazdi pártját fogja: "Agyar jó kutya, a légynek se ártana!"

Az angolok megvetik az állatkínzást, ezért aztán a rókavadászok meg vannak győződve arról, hogy jót tesznek a rókával. A zsúfolt nagyvárosokban egyre-másra zárnak be a kórházak, de külön sünkórházakban féltő gondoskodással vigyáznak a sebesült sündisznókra. Közben állatvédő aktivisták csupa kedvességből és állatszeretetből vérszomjas nercek százait engedik szabadon, hadd pusztuljanak csak az ártatlan állatok.

Egy jó csésze tea

A külföldiek kedvükre gúnyolódhatnak, a marketingszakemberek meg próbálkozhatnak amivel akarnak – az angolok mégis makacsul ragaszkodnak ehhez a szenvedélyhez, és készséggel elismerik, hogy a tea az egyetlen olyan jó dolog, ami külföldről származik.

Más népek tartalmasabb italokkal erősítik magukat – az angol szervezet csak teát kíván. Az angolok már-már misztikus gyógyító erőt tulajdonítanak a teának. Isszák krízishelyzetben, isszák sokk ellenszereként, de isszák társaságban is. Az az igazság, hogy a tea az angolok egyetlen függősége.

Az átlag angol számára a tea indiai teát jelent. Tej és cukorral isszák, elkészítése misztikusan bonyolult és fáradságos feladat. Először is a kannát elő kell melegíteni. A leforrázott teát hagyni kell "ázni", de nem szabad megvárni, hogy kioldódjon belőle a csersav. A csésze aljára hideg tejet kell tölteni, erre kerül a tea, vagy vízzel hígítva, vagy "tisztán".

A kínai tea előkelőbbnek számít; az elkészítés rituáléja ugyanaz, mint az indiai tea esetében, de ebbe utólag töltik bele a tejet. A tejet gyakran helyettesítheti citromkarika. A cukor utoljára kerül bele.

Nagyobb angol intézményekben hatalmas orosz szamovárookra emlékeztető tartályokban készítik a teát, ebbe a cukor is, a tej is bele van már keverve. Nem árt az óvatosság, mert a csapból szivárgó folyadék, a "menzatea" gyakran olyan sűrű, hogy megáll benne a kanál.

Evés-ivás

Ha azt mondjuk, hogy Anglia gasztronómiai szempontból nem túl egzotikus, akkor finoman fogalmaztunk. Ezen a területen rendkívül erősen tartják magukat a puritán hagyományok. Továbbra is nagyon népszerűek a "finom, hagyományos ételek" meg "a jó, egyszerű konyha" – ebből pedig egyértelműen következik, hogy ami nem hagyományos, az nem is lehet finom, és ami nem egyszerű, az nem is lehet jó.

Somerset Maugham szerint Angliában úgy lehet viszonylag tűrhetően étkezni, hogy az ember napjában háromszor reggelizik. Bár a kávé és a zabpelyeg egészségesnek vélt párosítása egyre inkább kiszorítja az angol otthonokból a hagyományos angol reggelit – ez hatalmas adag sült sonka, tojás, kolbász, grillezett paradicsom, gomba, vese, hering és hadd ne folytassuk, mi mindent takar –, de az út mentén álló éttermekben a nap bármelyik szakaszában kaphatunk ilyet.

Az "igazi ebédet" az angolok többsége számára a sült marha-, bárány- vagy disznóhús, a zöldségek és a sült krumpli együttese jelenti. Ha nem ilyet akarnak enni, vagy egyszerűen semmi más nem jut eszükbe, akkor pirítóst esznek paradicsomos babbal.

A burgonya az étkezés fontos eleme. Egy átlag angol nagyjából évi 100 kiló burgonyát fogyaszt. Ez legtöbbször burgonyaszirmot vagy hasábburgonyát jelent, ez utóbbi rendkívül népszerű, nemcsak rántott hal vagy hús mellé eszik, hanem sóval és ecettel ízesítve önmagában, sőt, "krumplis zsömlé" formájában, egy vajjal megkent zsemle két fele közé téve is.

Desszert nélkül egyetlen étkezés sem az igazi; ez általában a hűtőből kerül elő, és egyaránt lehet lekváros táská, rebarbarapuding, almás pite, gyümölcszselé vagy epertorta. Az úgynevezett "Yorkshire" pudinggal jó lesz vigyázni, ez ugyanis nem desszert, hanem egyfajta sült tészta, a marhasült hagyományos körete, a "black" puding pedig a véres hurka igen durva változata.

A nemzetközi konyha iránti igénytel együtt nőtt meg a kínálat is. A francia és olasz éttermek egykori egyeduralmát már megtörte a thaiföldi, kínai, mexikói, spanyol, orosz és amerikai konyha. Hihetetlen, de újabban még angol konyhára szakosodott éttermek is felbukkannak. A "menzakaja"-lánc például egészen népszerű, itt a fáradt és agyonhajszolt üzletemberek élhetik újra át a gyerekkor olyan szép emlékeit mint a tálban főtt vagy a répás rakott vese, ráadásul mindezt iskolai egyenruhát viselő, de jól fejlett lányok teszik elébük.

Az angol ízlés az utóbbi időben sokat finomodott, de az angolok még mindig imádják a szendvicset. Ezt ugyan ők találták fel – régen egyszerűen sajtot vagy valamilyen chutneyt tettek bele, de ma már megjelentek az ínycsikendvicsek, ezekben füstölt lazactól kezdve krémsajton át currys csirkéig bármi lehet.

Az angol ízlés alattomos valami. Bármit képes asszimilálni. Olyasmi is csak Angliában fordulhat elő, hogy egy indiai étterem currys sült krumplit tartson az étlapon. Ezt csak az angolok hajlandók megenni.

A pub

A hagyományos angol pub két jól elkülöníthető részből áll. Ez a felosztás sokban emlékeztet a vonatokon található első és másodosztályra. Az úgynevezett "bár" az utazó ügynökök meg a "hölgyek" tanyája, itt padlószőnyeg van, a bútorok kárpitozottak, minden csupa réz, az árak pedig magasak. A kocsmában már dartsáblát, biliárdasztalokat és félkarú rablókat is találhatunk, de jobb a kiszolgálás, hiszen normális hétköznapi emberek járnak ide.

A falusi pub több évszázados intézmény, mindenki számára nyitott. A bárpulton kívül általában egy kis vendéglőszerű "csehórész" is tartozik hozzá. Sok helyen teljesen a pub köré szerveződik az élet, ez egyszerre klub, az önszervező egyesület székhelye, és afféle helyi parlament, a falakon belül szó sem lehet semmiféle társadalmi megkülönböztetésről. Ha egy átlag angol faluban bemegyünk a kocsmába és megkérdezzük, hogy "itt van-e a polgármester?", akkor erre vagy azt mondják, hogy "persze, ott ül a csehóban", vagy azt, hogy "épp az előbb ment el".

Főleg a fiatalok körében népszerűek a világos és az üveges európai és amerikai sörök, de a nemrég még kihálófélben lévő hagyományos angol sörök is reneszánszukat élik. Az Igazi Sör Barátainak Szövetségének hála (ez egy jellegzetesen angol csoportosulás, célja a hagyományos sörök pártolása és fogyasztása) ma már a komlószagú, szénsavmentes, fahordóból csapolt langyos helyi söröknek rendkívül sokfajta változata létezik újra.

A pubok forgalmának nagyjából kétharmada annak köszönhető, hogy az angolok mindig több rundot isznak. Nem szokás anélkül együtt inni a többiekkel, hogy az ember ne fizetné a maga rundját. Ennek az az egy hátránya van, hogy könnyen azon kaphatjuk magunkat, hogy már a hatodik korsóval isszuk, pedig eredetileg csak egyet akartunk bedobni.

Hol mit lehet kapni

Néhány évvel ezelőtt még mindenhol volt helyi zöldséges, hentes, pék, meg minden ilyesmi. Mára ezek a boltok szinte kivétel nélkül csődbe mentek, mert a vásárlók inkább kocsiba ülnek és hatalmas, városon kívüli szuper- és hipermarketekben vásárolnak.

Mostanában a multik rohamát egyébként túlélte sarki kisboltok sem a régiiek, mert az ezeket vezető ázsiaiak mára már megszerezték a közgazdasági diplomát. A sarki bolt afféle miniatűr szupermarket, édességektől kezdve a hajpánton át a pelenkáig és az újságokig bármit megvehetünk itt. A többségük késő estig nyitva van.

Bármeekkora is a zűrzavar, azért létezik egy arany szabály. A nagyon kicsi és a nagyon nagy boltokban minden kapható, a közepesekben úgyszólván semmi.

Egészség és higiénia

A franciák a májukkal törődnek a legtöbbet, a németek az emésztésükkel, a spanyolok a vérükkel. Az angolok számára a legfontosabb a bélműködés.

Az angolok már zseni gyermekkorukban megismerkednek a rendszeres és megbízható bélműködés rendkívüli, jelentőségével. Az a nap, amely nem az illemhelyre tett alapos és kiadós látogatással indul, az bizony rosszul kezdődik. Az angolokat egész életükben szenvedélyesen foglalkoztatja a bélműködésük.

A kontinensen péksüteményt meg lekvárt szokás reggelizni, az angolok viszont rostokban gazdag, hangzatos nevű gabonapelyheket tömnek magukba. Két példa: "Csupakorpa", "Öserő". Az angol fürdőszobák polcai tele vannak a bélműködést szabályozó készítményekkel; még mindig kelendők a hagyományosan erre a célra használt orvosságok. A "Carter-féle apró csukamájpirula" megszünteti a kellemetlen szorulásos tüneteket. A "fügeszirup" csomagolásán az áll, hogy "hashajtó az egész család számára". Mindkettő jóval enyhébb és kellemesebb, mint klasszikus vetélytársuk, a ricinusolaj.

A "telítettségérzés" elleni túlzásba vitt küzdelem könnyen "bélrenyheséghez" vezethet. Szerencsére erre is van bőven orvosság, úgyhogy végül vissza lehet jutni az ideális szilárdság mennyei állapotába.

A hazai pályán megbízhatóan működő angol belek külföldön szörnyű kínok okozói lehetnek. A víz és az ennivaló minősége miatt folytonos veszélyek lesnek az utazóra. Bárhová megy is, olyan nyavalyák várják, mint a "Delhi-gyomor", a "Montezuma bosszúja" vagy az "aszték spuri".

Sokan egész életükben halfogókkal és hashajtókkal ügyeskednek, és remélik, hogy egyszer az életben visszajutnak még a gyerekkor ama édeni állapotába, amikor még reggelente elégedett bólintással nézhetek bele a vécébe. Ez a széket-nirvána persze sosem jön el. A kontinens kedvelt orvosságának, a végbélkúpnak bevetéséről pedig szó sem lehet. Az angolok ugyan meg vannak győződve arról, hogy a franciák még a fejfájásra is kúpot használnak, de a maguk részéről köszönik, maradnak a cseppeknél és piruláknál.

Az angolok a súlyos betegségeket viselik a legsztoikusabban. A lényeg, hogy bátran kell szembenézni a veszéllyel. Viktória királynő utolsó szavai: "Kicsit jobban vagyok..."

Higiénia

A higiénia terén az angolok hagyománykedvelők. Egyre népszerűbbek a zuhanyzók, de a legtöbb fürdőszobában még mindig a fürdőkád uralkodik. Az angolok azonban szeretnek takarékoskodni a vízzel:

ritka, hogy a harmadánál jobban megtöltenék a kádat. azután boldogan dagonyáznak a testükről levakart, meleg szappanos vízben oldott kozslében.

Angliában ismeretlen a keverőcsap fogalma. Külön-külön csapból zúdul rájuk a tűzforró meleg és a jéghideg hideg víz. Erre az angolok rettenetesen büszkék, hiszen így egy egyszerű kézmosás is igazi kihívásnak számít.

Az átlag angol háztartásban több szappan és illatszert fogyaszt, mint más európai háztartásokban. Ez azért jelez valamit, gondolják elégedetten. Az angolok ugyanis pontosan tudják, hogy más nemzetek szülöttei nem szoktak rendszeresen mosdani, és az illatszereket is csak arra használják, hogy elkendőzzék velük a testszagot.

Szabadidő és szórakozás

Az angolok kedvenc szabadidős tevékenységeit áthatja az angol életforma nélkülözhetetlen versenyszelleme. A szabadidő eltöltése mindenképpen kihívást kell jelentsen, és illik ebben is mindenki mást lekörözni.

A szabadidejében távirányítós helikopterrel játszó vállalkozó vállalkozó tudat alatt azt reméli, hogy arra téved egy kollégája egy hasonló játékkal, és aztán jól versenyezhetnek. Az angolok kocsimosás és fényezés közben is minden egyes szarvasbőrsimítással a szomszédot akarják két vállra fektetni. Még a látszólag nyugodt sörözésből is pillanatok alatt vedelőverseny válhat, feltéve persze, ha akad néhány megfelelő ellenfél.

A vidámparkokban is jól megfigyelhető ez a "tegyük magunkat próbára!" mentalitás. Az élvezetek Disneyland-féle passzív befogadása nem az angoloknak való. A máskor józan és óvatos angolokból a vidámparkban előbukkan az addig jól titkolt halálvágy. Az ideális vidámpark kommandós kiképzőtáborra emlékeztet, a legjobb, ha van benne ejtőernyőzés, sziklamászás, és vadvízi evezés, na meg bobszánkózás. A "Halálkanyar", "Zuhanás", "Öngyilkos futam", "Ha Erre Fel Mer Ülni Akkor Maga Tényleg Nem Normális" elnevezésű attrakciók előtt az angolok lelkesen hódolnak a sorban állás nemes hagyományának.

A szafaripark a vidámpark egyik alfaja. Általában úgy keletkezik, hogy elszegényedett arisztokraták védekezéséppen a hitelezők örökös zaklatása ellen nagy testű afrikai ragadozókat telepítenek a birtokaikra. Ezután belépti díj ellenében körbe-körbe utazhatunk a területen, remélve, hogy összeakadunk eggyel. Mindenhol hatalmas táblák figyelmeztetnek, hogy az ablakot tartsuk csukva, de a legtöbb angol azért hagy egy kicsi kis rést, és így, nagy bátran, ad egy kicsi kis esélyt a marcangolásnak.

Kihívás

Ha rossz idő közeleg, akkor – más népek fiaival ellentétben – az angolok nem feltétlenül húzódnak otthonuk védelmébe. A rossz idő a legnagyobb ellenfél: ismerős és megbecsült vetélytárs. Az angolok tetőtől talpig vízhatlan gúnyákba bugyolálva, vízálló tokba csomagolt térképpel a nyakukban bátran nekivágnak, és hatalmas túrákra indulnak. Hegyen-völgyön át követik a féltve óvott és jól karbantartott kirándulóutakat, és ezt az egészet úgy hívják, hogy "csavargás".

A dolog annál jobb, minél kényelmetlenebb. Nyaranta az angolok direkt a skót tóvidékre utaznak, mert ott garantáltan esni fog, és boldogan szállnak szembe a természet legádázabb kihívásaival.

Az elemekkel való ilyesfajta küzdelem annyira népszerű, hogy vannak vállalkozók, akik abból élnek, hogy isten háta mögötti lakhatatlan vidékeken különösen borzasztó és embertelen pályákat jelölnek ki. Ezeket azután a sokatmondó "Túlélő kalandtúra" fedőnéven hirdetik. A részvétel nem olcsó, de az angolok szerint az ilyen megpróbáltatások remekül fejlesztik a személyiséget. Az mindenesetre biztos, hogy nagyban fejlesztik a rezzenéstelen ajak elsajátításának képességét.

A vállalatok költséget nem kímélve fizetik be alkalmazottaikat ilyesfajta attrakciókra. Aki jól bírja a fizikai megpróbáltatásokat, az az üzleti élet stresszt is gond nélkül elviseli. E logika szerint legjobb lenne mindenkit kirúgni, és a túlélőtúrák szervezőit felvenni a helyükre. Úgy látszik, ez még senkinek sem jutott eszébe.

Sport

Angliában a legnépszerűbb sport a horgászat. Maguk az angolok a "sporthorgászat" kifejezést kedvelik, mert ez bonyolultabban hangzik, másrészt feltételez némi tehetséget. Többen horgásznak, mint ahányan fociznak.

Az angolok a sportot nézni szeretik igazán. Jól le lehet vezetni a felgyült indulatokat, és ez ráadásul a törzsi összetartozás kellemes érzésével párosul. Focirajongók tömegei töltik chipsszel felfegyverkezve a tévé előtt az éjszakát, és figyelik karikás szemmel a győztes gól negyvenegyedik visszajátzását. Még ha nincs is pénzük előfizetni a sportcsatornára, a gyerekek akkor is megkapják a csapatuk mezét – az nem számít, hogy mennyibe kerül, és az sem, hogy hányszor változik.

Az igazi szurkolók a meccsre is kimennek. A lelátókról vagy a partvonal mellől igyekeznek buzdítani a csapatot és csüggeszteni az ellenfelet, legyen bár fagy, vihar vagy jégeső. Az igazi rajongó lelkesedését semmi sem képes lehervasztani.

Az átlag focidrukker beletörődik a vereségbe. Még valamiféle mazochisztikus örömet is érez, amikor a csapatának sikerül vereségre – vagy jobb napokon döntetlenre – fordítania a biztosnak vélt győzelmet. A Manchester United szurkolói kivételt képeznek e szabály alól: ők azt szeretnék, ha a csapat mindig nyerne, és keservesen panaszkodnak, ha nem ez történik. A világ összes klubcsapata közül a Manchester Unitednek van a legtöbb szurkolója. A csapat magazinja hatalmas példányszámban kel el – egyedül Tajvanon 30 000 példány fogy el belőle.

Krikett

A krikett az angolok számára nem egyszerűen egy játék. A krikett valóságos szimbólum: az angol értékek és az angol életszemlélet huszontkét fős, hús-vér megtestesülése. Aki nem veszi elég komolyan, az jelentős kockázatot vállal. Könnyen azt mondhatják róla, hogy "beragasztotta a kaput", "nem a támadó lábát tette előre" és "nem tiszta a játéka" – ami azt jelenti, hogy bunkónak tartják.

A krikett állítólag az angolok kedvenc nyári időtöltése. Akiiket érdekel, azok szenvedélyesen szeretik, akiket nem, azok viszont totális közönnyel viszonyulnak hozzá. Ha korábban nem volt hozzá szerencsénk, akkor Angliába látogatva biztosak lehetünk afelől, hogy látunk majd krikettet. A rádióból áradó folytonos krikettközvetítéseket azonban még a vakok sem kerülhetik el. Ezt egyszerűen nem lehet megúszni. Minden füves terület és minden képernyő tele van ácsorgó, látszólag unatkozó, fehér ruhás játékosokkal.

Az angolok 750 évvel ezelőtt találták fel a krikettet, és azóta is harciasan a sajátjuknak tekintik. A krikett szabályai az univerzum legnagyobb titkai közé tartoznak, a beavatottak titkos kódok segítségével tanítják meg egymásnak. Régebben az angol krikettválogatott a világon mindenütt győzött. Lassacskán a nem angol csapatok is eléggé belejöttek a játékba, úgyhogy manapság világszerte inkább a vereség az angol válogatott osztályrésze. Ettől az angolok mindig igen dühösek lesznek. Rögtön csalással vádolják az ellenfelet: azt állítják, hogy megbuherálta a labdát, könnyített ütőt használt, szitkozódással próbálta elterelni a játékosok figyelmét, testre célzott (tehát nem megfelelően, ütésre dobta a labdát), vagy az egész napos meccs tempójához képest túl gyorsan játszott – az angolok keservesen panaszozzák, hogy ez "nem krikett", de ha ők csinálják ugyanezt, akkor persze semmi baj.

Fogadás

Az angol fogadóirodában (a "bukiknál") olyan a hangulat, mint az 1920-as évek Chicagójának bögrecsárdáiban. Az angol szerencsejáték-törvény előírja, hogy az irodában zajló szégyenletes események az utcai járókelők számára nem lehetnek láthatók, így az ablakok tükrösek vagy fehérre vannak mázolva, az ajtónyílást pedig széles műanyag csíkokból álló függönyszerűség takarja. Az iroda belül sötét és kopár, nincsenek se székek, se asztalok, mindenki egy mellmagasságban húzódó keskeny polcszerűségeken tölti ki a szelvényeit, és az eredményt is ennek támaszkodva várja izgatottan. Hamuzni a padlóra szokás. A fogadóiroda jól mutatja, hogy az angolok mennyire nem hajhásszák az élvezeteket. Ha veszítünk, akkor legalább az az örömünk megvan, hogy nem kell visszamennünk a fogadóirodába a pénzért.

Ezzel szemben a lóversenypályákon csodálatos, karneváli hangulat uralkodik. Különösen az olyan nagy versenyek jelentenek páratlan élményt, mint a Derby vagy a Grand National.

Az évi szabadság

Az angolok évente egyszer mennek hosszabb szabadságra. Amikor még nem volt ennyire mindennapos a repülés, az angolok az angol tengerpart valamelyik üdülőhelyén töltötték a szabadságukat. Júliusban és augusztusban Austinok, Roverek és Fordok karavánjaival teltek meg a tengerpartokra vezető kanyargós utak. Itt a nyaralók kényelmesen, közvetlenül a strandok mellett szerezheték be a szükséges homokozóvedreket, lapátokat és pikáns képeslapokat, no meg a vattacukrot, a sült almát, a nyálókát, a rántott halat és a hasáburgonyát.

Az angol családok a strandokon felállították színes vászonból készült szélfogóikat, aztán napokon át úgy tettek, mintha élveznék az olvadó fagyaltokat, csöpögő termoszokat, és azt, hogy minden tele van homokkal.

Manapság az angol nyaralás a repülőtéren kezdődik. Az angolok Gatwickről, Stanstedből, Lutonból, Manchesterből, Birminghamból vagy a Heathrow-ról indulnak Spanyolországba, Görögországba, Ciprusra, Floridába, vagy bárhová, ahol süt a nap, vannak vidámparkok, árulnak pikáns üdvözlőlapokat, és az olajban sült étel megnyugtatóan otthonos szaga nyomja el a friss tengerillatot.

Az angolok úgy viselkednek, mintha még mindig otthon Bognorban, Blackpoolban vagy Brightonban lennének. Falkákba verődnek, a helyi lakosokról tudomást se vesznek, saját területet foglalnak a tengerparton, és idejük nagy részét napozással töltik. Esténként az előrelátó helybéliek által üzemeltetett diszkókba járnak inni, táncolni és hányni.

Ezek azok az angol nyaralók, akik szerint az igazi nyaralásból hullafáradtan, hámló orral és heveny alkoholmérgezéssel illik hazatérni – tulajdonképpen egy újabb vakációra lenne szükségük, hogy kipihenhessék a nyaralás fáradságait.

Kultúra

Anglia Shakespeare, Milton, Byron, Dickens és Beatrix Potter hazája. Mindenki egyetért abban, hogy Shakespeare az emberiség hőse, az irodalom titánja, négyszáz éve senki nem érhet a nyomába. A művelt otthonok többségében Milont, Byront és Dickenst is ismerik. A legszívesebben mégis Beatrix Pottert olvassák, a többiek ugyanis főleg emberekről írtak, Beatrix Potter viszont állatokról.

Így aztán az angolok Peter Rabbit, Mrs TiggyWinkle és Jeremy Fisher nevének említésére elragadtatott örömmel reagálnak, míg Hamlet, Coriolanus és Othello az olvasottakból is legfeljebb intellektuális reakciót vált ki – érzelmileg viszont teljesen hidegen hagyják őket Shakespeare hősei.

Lehet, hogy más nemzetek fiait felvillanyozza V. Henrik azincourt-i beszéde, és megrázza Júlia Rómeóhoz intézett könnyes monológja, ám az angolok csak olyankor nyúlnak papírzsebkendő után, ha Jemina Puddleduck kicselezi a rókát, megigazítja a főköttőjét, és megintcsak megússza a fazékba kerülést. Rögtön Beatrix Potter után következik A. A. Milne. A *Micimackó* látszólag gyerekkönyv, de igazából felnőtt íróta, akik ennek szellemében egész életükben hűségesen olvassák is.

Ezekről a gyermekíróktól eltekintve, az angolok nem sokat törődnek az irodalmukkal. Valahogy úgy vannak vele, mint az ünnepi porcelánnal: jó érzés tudni, hogy ott van a kredencben, de hogy használják is, arról szó sem lehet.

Televízió

Az angolok többsége számára a tévézés az egyetlen kulturális tevékenység. Videokultúrában egyenesen világelső: egyetlen más országban sincs ennyi képmagnó.

Természetesen a sportközvetítések képezik az angol televíziózás gerincét, és a különböző csatornák elkeseredett küzdelmet folytatnak a fontosabb események közvetítésének jogaiért. De az angolok sem érik be csak a sporttal. A közönségben eredendően meglévő versenyszellemet kihasználva a tévék rengeteg vetélkedőt sugároznak. Ezenkívül számtalan hírműsor és beszélgetős műsor készül, néha még sorozatokat is csinálnak. A

lyukakat szédületes mennyiségű és rettentő népszerű importált és helyben készített szappanoperával töltik ki. A fennmaradó adásidőben régi filmek mennek, az angolok sosem unják meg a régi filmeket.

Az értelmiségi műsorokat késő éjjel sugározzák, az esetleges kellemetlenségek elkerülése végett.

Sajtó

A franciák regényt olvasnak a metróban, az angolok napilapot. A világon sehol sem ennyire kelendőek a hírek, botrányok és pletykák, az angol sajtópiac a világ minden tájáról vonzza a befektetőket, minden kis szeletének tulajdonjogáért súlyos harcokat vívnak.

A jelenség előtt mindenki értetlenül áll. Hiszen a nyomtatott sajtó az elektronikusnál sokkal lassabban reagál az eseményekre. Úgy látszik, az angolok úgy vannak a hírekkel, mint az időjárással: nem szeretik a meglepetéseket. De az is elképzelhető, hogy csak szeretnek időt adni a dolgoknak. Netán egyszerűen nem tudnak meglenni keresztretjvény nélkül.

Film, színház, muzsika

Az angol színházat a régi musicals sikerei felújításai és a legújabb Andrew Lloyd Webber-művek bevételei tartják fenn. Az angolok ezekért minden pénzt megadnának. Ha pedig Lloyd Webber keveredik Beatrix Potterrel, akkor az tomboló siker.

A mozi terén már kicsit jobb a helyzet. Harminc évvel ezelőtt mindenki a mozi haláláról beszélt, de ezek a jóslatok túlzottan hisztérikusnak bizonyultak: még a külföldi filmekre is hetente többbezen váltanak jegyet.

Az angolok imádnak sétálni. Vonakodó gyermekeiket maguk után vonszolva múzeumokban és képtárakban igyekeznek elvegyülni a turisták tömegeivel. Szüveníreket és reprodukciókat is szívesen vásárolnak. Az angolokat nagyon aggasztja, hogy nincs túl jó ízlésük. Tény, hogy inkább a nagyobb méretű képeket szeretik, főleg az olyan művészek állatportréiért boldognak, mint például Landseer. Ha a kép valamilyen történetről szól, az csak jó lehet. A közérthető képeket szeretik.

Az angolok inkább fogyasztóknak tartják magukat mint művészeknek. Többségük számára a kultúra luxus, a túlzásba vitt luxus pedig sosem vezet jóra.

Szokások

Családi ünnepek

Bár az angol a világ legkevésbé családcentrikus nemzete, az angolok mégis csak családi körben tudják elképzelni a karácsonyt, még akkor is, ha a család valójában egy viperafészék. Ez a próbálkozás szinte mindig sírással végződik, és utána kell jó hat hónap, hogy kiheverjék a megpróbáltatást. De a hagyomány az hagyomány, és ahogy beköszönt az október, az angolok újra családi karácsony szervezésébe fognak, mintha teljesen elfelejtették volna az egy évvel korábbi hatalmas cirkuszt.

Az év fennmaradó részében a családtagok szinte babonásan kerülnek egymást, csak olyan kötelező alkalmakkor találkoznak, mint a keresztelők, esküvők vagy temetések. A keresztelők és a temetések rövidebbek az esküvőknél, úgyhogy ezeket szeretik a legjobban.

Az esküvőket a csatáktól csak az ünnepélyes ruházat és a szigorú szertartásrend különbözteti meg.

E rémálomszerű események tervezgetése ugyanolyan korán elkezdődik, mint a velük járó veszekedések. Bár az angol illemtörvények gondosan megszabják, hogy kinek a gondja a szervezés, kinek kell megvennie a menyasszonyi ruhát és a virágokat, ki fizeti a szertartást, a kórust, az orgonistát, az autót, a fogadást, az ételt, a fényképezést és a mentőket, az angolok mégis képesek rettentően összeveszni minden egyes tételen, már hónapokkal a nagy esemény előtt – és a háborúskodás még magán az esküvőn, sőt utána sem marad abba.

Az ilyesfajta alkalmak túlélői tehát egyáltalán nem lepődnek meg, ha azt olvassák az újságban, hogy az örömapa beperelte vejének szüleit, mert nem tudtak megegyezni a fizetés dolgában – habár az ifjú pár még haza sem tért a násztújáról.

A tény, hogy ezek a nagy események egyáltalán létrejöhetnek, az angol illúziók győzelmét jelenti az angol valóság felett.

Guy Fawkes

November ötödikén az angolok tűzijátékkal ünnepelnek. Hatalmas hulladékmáglyákat gyújtanak, és elégetik rajtuk a Guy Fawkes-bábut, amely azt a merénylőt jelképezi, aki 1606-ban megkísérelte felrobbantani az angol Parlament épületét. Nem azért ünneplik ilyen lelkesen Guy Fawkes kudarcát, mert nem sikerült megölnie a királyt (ő ugyanis nem volt túl népszerű), hanem azért, mert időben sikerült elejét venni annak, hogy valaki megváltoztassa a fennálló rendszert.

Intézményrendszerek

Tömegközlekedés

A vonatok hagyományosan késve indulnak – kivéve, amikor az utas maga is két percet késik. Az is hagyománynak számít, hogy, bár a vasúti közlekedés árszabása meglehetősen változó, a kedvezmények soha nem érvényesek azokban az időpontokban vagy napokon, amikor az ember éppen szeretné igénybe venni valamelyiket.

A városi buszok csapatosan közlekednek, hogy az utasoknak a lehető legtöbbet kelljen várakozniuk a megállóban. Amikor a megfáradt tömegben már kis híján ökölharc tör ki, hirtelen három vagy négy busz is feltűnik a láthatáron – és mindegyik ugyanaz a járat. A jelszó: dupla vagy semmi.

Bármilyen közlekedési eszközt is válasszon az ember, egy biztos: majdnem mindig lekési. Ennek az az oka, hogy az angoloknak, a közhiedelemmel ellentétben, egyáltalán nincs a vérükben a pontosság. Nem számít udvariatlanságnak, ha az ember a megbeszélt időpontnál jó negyedórával később érkezik meg valahova. A tömegközlekedés amúgy is gondoskodik a késésről. És ez így is van rendjén.

Szabad út – kis korlátozással

Angliában majdnem mindenkinek, aki elmúlt tizenhét, van autója vagy autóhasználati lehetősége, és ezt bőven ki is használja – leginkább rövid városi kocsikázásokhoz. Ez hihetetlen méretű közlekedési és parkolási gondokhoz vezet, az autópályák pedig nemritkán tökéletesen bedugulnak. A városokban és külvárosokban manapság átlagosan tizenegy mérföldes óránkénti átlagsebességgel közlekedhetünk. Ennél már a lovas kocsi is gyorsabb volt – száz évvel ezelőtt.

Az angolok megvetik a gyengén karban tartott utakat, az autópályákon ezért állandóan egész sávok válnak használhatatlanná a javítások miatt. Az ilyen területeket piros-fehér kúpokkal kerítik el, és az ingázóknak külön telefonvonal áll a rendelkezésére, amin megérdeklődhetik, hogy most éppen milyen területeket érint az útlezárás. Egyik napról a másikra egész kis települések nőnek ki a földből, lakókocsikkal, hordozható vécékkel és saját autóparkkal, mert a karbantartók nyomában ott munkálkodnak a gáz-, a villany- és a vízvezeték-szerelők, valamint a kábeltévé-társaságok emberei is. Ez legtöbbször véget nem érő tevékenység. Amint az utolsó munkáscsapat is felszedte a sátorfáját, rögtön átveszik a helyüket az újabb útkarbantartók.

Az angol autósok hagyományosan az út bal oldalán haladnak, a hagyománynál pedig nem is lehet semmi jobb. A szokás arra az időre megy vissza, amikor még a ló volt a fő közlekedési eszköz, és azért kellett a bal oldalon haladni, hogy a lovasok szabadon használhassák fegyverforgató jobbjukat. A manapság közlekedők inkább arra használják a jobb kezüket, hogy az ablakon át félreérthetetlenül mutogatva kommunikáljanak a többi autóssal.

Az angolok feltűnően jól neveltek az utakon. Csak módjával használják a dudát, és gyakran előreengedik egymást az útkereszteződésekben. Mivel rettentően komolyan veszik a jelzőtáblákat, gyakran látni angol autósokat, amint türelmesen várakoznak a stoptáblás gyalogátkelőnél, holott közel, se távol egyetlen gyalogos sem látható. Ha véletlenül mégis akadna valaki, akkor csikorgó kerekekkel lefékeznek, és szépen megvárják, amíg átérik a túloldatra. Ez rendszerint nagyon meglepi a külföldieket, akik már rutinból vetik a keresztet, mielőtt nekiiramodnának, hogy átcikázzanak az autók között.

A kiváló oktatás

Azok az angol gyerekek, akiknek a szülei ezt megengedhetik maguknak, bentlakásos iskolában ("public school") tanulnak. Ez valójában nem egyéb, mint egy drága magániskola. A szülők nagyon egyetértenek a bentlakásos rendszerrel. Meg vannak győződve róla, hogy jót tesz a gyermekek fejlődésének, ha távol vannak otthonról.

Léteznek ugyan koedukált iskolák, de a legtöbbjük mégis kizárólag fiú- vagy lánynevelő intézet, ahol a diákok már zseni gyermekkorukban ízelítőt kaphatnak a szerzetesi közösségek vagy a börtönök életéből.

Akinek másra nem telik, az beiratkozhat egy ingyenes állami iskolába ("free public school"). Ezeknek az intézményeknek azonban időről időre meg kell küzdeniük a tanárhiánnyal (a fizetés alacsony), az eszközhhiánnyal (kevés a támogatás), a diákok távolmaradásával (iskolakerülés) és az épületek állapotával (gyűjtögetés és vandalizmus). Ráadásul a pedagógiai irányelvek is folyamatosan változnak.

Legyen az állami vagy magániskola, az angolok elsősorban "az oktatás kiválóságát" tartják szem előtt, mert ha ez megvan, akkor a többit az élet már meghozza magától. Ezzel együtt, mint az oly gyakorta megesik Angliában, "azt kapod, amire befizetsz". Nyilvánvaló, hogy mit jelent ez. Akkor is kapsz ugyan valamicskét, ha nem fizetsz, de az biztos, hogy nem lesz benne köszönet.

Bűn és bűnhődés

Az angol "bobby", a közrendőr, akitől nyugodtan megkérdezheted az utat vagy az időt, mert biztos, hogy udvariasan eligazít, valóban létezik. Más országbeli kollégáival ellentétben az angol rendőrnek nincs önvédelmi fegyvere: mindössze egy CB-rádió, egy gázspray és összecsucskható gumibot van nála.

Az angol rendőrök tömegével nyüzsögnek minden nyíltszíni társadalmi rendezvényen, és ez az angolokat biztonsággal tölti el. Mindig és mindenütt kéznél vannak, kivéve ott – és ezt maguk az angolok mondják –, ahol tényleg szükség lenne rájuk.

Az emberek megbíznak a rendőrségükben, és mélységesen megdöbbennek, ha rendőri brutalitásról vagy korrupcióról szóló hírek kerülnek napvilágra – pedig a tévében nap mint nap vetítenek hasonló témájú filmsorozatokot. Ami az angolokat illeti: az élet az maradjon csak élet, és ne utánozza a művészetet.

A bejelentett bűnügyeket számontartó hivatalos bűnügyi statisztika megnyugtató adatokat mutat. Az angol felnőtteknek mindössze 4,6 százaléka válik lopás áldozatává, 2,55 százalékukhoz törnek be, erőszaknak 0,75 százalékuk, míg gyilkosságnak a lakosság 0,01 százaléka esik áldozatul. Ezzel szemben évente 1,3 millió autót lopnak el, a legtöbbet Európában. A be nem jelentett bűnügyek szempontjából éppenséggel nem valami rózsás a helyzet. A lopások, betörések és a garázdaság áldozatainak egyharmada ugyanis be sem jelenti az esetet, mert úgy gondolják, hogy a rendőrség úgysem tenne semmit; a fizikai erőszak áldozatainak 47 százaléka pedig úgy véli, jobb, ha "maga intézi el a dolgokat".

A rendőrség által megoldott esetek száma is eltéréseket mutat: a gyilkosságok 97 százalékára fény derül ugyan, ám a bejelentett bűneseteknek általában csak 26 százalékát sikerül tisztázni. A rossz nyelvek szerint ez az oka annak, hogy az utakon a rendőrök százezrével állítják le az autósokat: azt remélik, a nagy számok törvénye értelmében majd csak találunk pár ittas vezetőt.

A modern rendőrség a bűnmegelőzést tartja a legfontosabbnak. Állítólag fényes sikerrel alkalmazzák a nyilvános helyeket figyelő videokamerákat – főleg akkor, ha épp nem felejtik el beletenni a gépbe a kazettát.

Az essexi Romfordban például egy hónap alatt negyven áruházi szarka bukott le, és egy új rendelet értelmében hamarosan ki is tiltották a városból a büntetett előéletű egyéneket. A bűnügyek száma ezután meredeken zuhant. A romfordiak úsztak a boldogságban – annál kevésbé örültek a szomszédos Upminster lakói: a kereskedők dühösen panaszolták, hogy a tolvajok hozzájuk tették át a székhelyüket.

Börtönök

Az angoloknak meggyűlt a bajuk a börtönökkel. Csak mostanában kezdenek ráébredni arra, hogy a börtöneik túlszűfoltak és mocskosak, és az egész rendszer szétesőfélben van. Az utóbbi idők reformtörekvései kissé javítottak a helyzeten: a cellákba vécéket helyezték el, és ez véget vetett a küblik uralmának, de a túlszűfolttság továbbra is probléma, olyannyira, hogy mostanában régi hajókat is szolgálatba állítottak börtöncélokra.

A másik gond az, hogy valójában még mindig nem döntötték el, hogy mire is való a börtön: arra-e, hogy kikapcsolja a társadalomból a nemkívánatos egyedeket, vagy arra, hogy "átnevelje" őket, vagy netán csak arra, hogy jól ellássa a bajukat. Az angol társadalom egy emberként háborodik fel, ha arról hall, hogy a börtönökben "luxuskörülmények között" élnek az elítéltek, vagy hogy odabent még sokkal könnyebb kábítószerhez jutni, mint odakint, vagy hogy néhány ismertebb bűnöző a bebörtönzés helyett "megúsza" szociális munkával. Az utóbbi megoldás annak a törekvésnek a része, hogy magánkézbe, amerikai "átnevelő intézeteknek" engedik át a börtönök irányítását. Az angolok sokkal készségesebben boncolgatják az amerikai rendszer hátrányait, mint a sajátjukét.

Törvénykezés

Az angol jogrendszer, akárcsak maga az angol életforma, a precedensjogra épül. Ez annyit jelent, hogy mindenről a már előzőekben eldöntöttek értelmében döntenek.

A törvényesség alapja az a személyiségi jog, hogy minden bűnügy esküdszéki tárgyalásra kerüljön. Ezekben az esetekben csak akkor ítélik el a vádlottat, ha "minden kétséget kizáróan" bűnösnek bizonyul – egyébként automatikusan ártatlannak minősül (a törvény előtt legalábbis). Az angolok szemében az ártatlanság vélelme ékes bizonyítéka annak, hogy milyen remek, nyíltszívű, jóhiszemű nép is az övék.

Ennyi és nem több, amit az átlagember a törvényekről tud – ami ezen felül van, az a többség számára maga a titok.

A bírósági tárgyalás többfelvonásos, kosztümös dráma, amelyben az jogászok, a bűnösök és az ártatlank zsonglorként játszanak az igazsággal és a hamissággal, bátor küzdelmet folytatva azért, hogy vagy egyiket, vagy másikat leleplezzék. Ha pedig a vádlott

bűnösnek bizonyul, akkor azért küzdenek, hogy elnyerje méltó büntetését. Ez néha sikerül is nekik – az angol törvénykezés nagy büszkeségére.

Kormányzat és bürokrácia

Az alkotmány

Az angolok szeretik azt hinni, hogy az állam csakis az ő akaratukból kormányozza őket. A rideg valóságtól teljesen függetlenül meg vannak győződve arról, hogy maguk irányítják a sorsukat. Utálják a felsőbb irányítást, de ha mégis el kell viselniük, hát biztos, hogy azt a saját szabad akaratukból teszik.

Az angol alkotmány, amely a brit alkotmány alapját képezte, amikor az Egyesült Királyság létrejött, nagyrészt íratlan szabályok, hagyományok és törvények gyűjteménye. Mint oly sok más esetben, itt is csak azért történik minden a megszabott rendben, mert mindig is így volt.

Az angolok büszkéek arra, hogy nincsenek külön törvénybe foglalva az állampolgárok jogai és kötelességei. Hiszen angolok – miért is lenne szükségük ilyesmire? Azzal érvelnek, hogy ha összefoglalnák, hogy mi az,

amit nem szabad, akkor a fantáziadús polgárok folyton azon törnek a fejüket, hogy megtalálják azokat a dolgokat, amelyeket még nem sikerült törvénytelennek nyilvánítani; ha pedig azt foglalják össze, hogy mi az, amit szabad (mint ezt az amerikai alkotmánymódosítások teszik), akkor a hatóság tanúsítana rendkívüli találékonyságot abban, hogy milyen indokkal vágja polgárait csak azért is síttrre.

A monarchia

A közhiedelemmel ellentétben a királyság intézménye nem is kerül olyan sokba: az angol királyi család eltartása mindössze évi hat fontjába kerül minden brit alattvalónak. Ez, ugye, csekélység, ha összevetjük az elnökválasztás költségeivel.

A mindenkori uralkodó nemcsak az ország legelőkelőbb embere, de angol egyházfő és címe szerint a kormány feje is egyben. Az adóíveket olyan borítékban kapják kézhez a polgárok, amin az áll, hogy "Őfelsége szolgálatában", és még a posta is "királyi". Egyedi brit jellegzetesség a brit postabélyeg is: mindössze az uralkodó arcmása látható rajta, a származási ország megnevezése nélkül. Ennek nem az az oka, hogy a britek azt hiszik, hogy mindenki felismeri a királynőjük profilját: csupán arról van szó, hogy az egész dolgot ők találták ki.

Kormányzat

Az angol parlament két házra oszlik: az alsóházra (amelyet közvetlenül választanak meg) és a felsőházra vagy Lordok házára, amelybe csak beleszületni lehet (vagy adományként kapni a címet), habár már folyamatban van a törvénymódosítás, amely eltörli a szék öröklésének jogát. Ez nagy felzúdulást váltott ki az érintettekből: nem azt fájlalták, hogy elveszítik szavazati jogukat, hanem azt, hogy kikerülnek a klubból.

Ezenkívül az önkormányzati rendszer megyékre, kerületekre, körzetekre, városokra és községekre oszlik; ezek mindegyike körülbelül 80 százalék központi támogatást kap, a maradékot a helyi adókból szedik össze – ez jól tükrözi azt, hogy mennyi beleszólásuk van a helyi ügyekbe.

Az angolok felemásan viszonyulnak a bürokráciához. Tudják, hogy szükséges rossz, de ösztönös egyenességük és énközpontúságuk tiltakozik a hivatalnak packázásai ellen. Egy dologban azonban biztosak lehetünk: minden angol meg van győződve róla, hogy bármilyen rossz is az angol bürokrácia, még mindig összehasonlíthatatlanul jobb, mint Európa bármelyik országában.

Politika

Habár elvileg mindenki tudja, hogy minden politikusnak maga felé hajlik a keze és ezért nem is lehet benne megbízni, a miniszterektől mégis elvárják, hogy az erény eleven példaképei legyenek. Ha ez valamiért mégsem sikerül nekik, akkor azt is elvárják tőlük, hogy azonnal mondjanak le – hiszen ezt kívánja meg a becsület.

A lelke mélyén minden angol megrögzött konzervatív, aki viszolyog minden változástól – és ezt jól is teszi, mert egyébként sem volna sok része benne. A parlamentek mintapéldányában, amely a Westminsterben található (a tizenkilencedik században tervezték azzal a szándékkal, hogy úgy nézzen ki, mintha legalább ötszáz éves volna) az angol politikusok felelősségük teljes tudatában, ceremóniális egyenruhában és nem kevés történelmi hókuszpókusz közepette látják el feladataikat.

Nem csoda tehát, hogy a politikai színpadot két olyan párt uralja, amelyek a hangzatos Republikánus, Kereszténydemokrata vagy Szolidaritás helyett az egyszerű Konzervatív párt és Munkáspárt nevet viselik. Az előbbi az angol életforma változatlanágát jelképezi, az utóbbi pedig a puritán munkamorált, amely mindenekfölött magát a munkát dicsőíti. A párt nevéhez biggyesztett "új" szócska mindössze annyit ért el, hogy a harcias proletárpártot átalakította – egy politikailag mindjárt szalonképes párttá, amit már csak a neve különböztet meg a konzervatívoktól.

A harmadik párt, az egykori liberálisok átkeresztelése liberális demokratákká szintén előnyösnek bizonyult: megduplázódtak képviselőik a Parlamentben. E párt képviselői nem is olyan régen még befértek egyetlen taxiba – ma már egész busznyi vannak, habár egy emeletes buszt még nem tudnának megtölteni.

Üzlet és munka

Boldogulás

A világ szemében az angol üzletemberek még mindig kissé amatőröknek tűnnek. Úgy látszik, meglehetősen ösztönös módon viszonyulnak az üzlethez, és nem bíznak meg a külföldiek munkamódszereiben. Ettől kicsit bizonytalanul mozognak a világpiacon.

Az üzleti gyakorlatot a demokrácia iránti szokatlan elkötelezettség jellemzi. Majdnem minden döntést bizottságok hoznak meg. Olyannyira, hogy bármikor szeretnék is beszélni egy angol üzletemberrel vagy üzletasszonnyal, azt a választ fogjuk kapni, hogy az illető éppen egy "megbeszélésen vesz részt". Azért van szükségük ezekre az ülésekre, hogy a személyes döntés felelősségét közmegegyezéssel váltsák ki.

Az angolok sokáig meg voltak győződve róla, hogy ők dolgoznak a legtöbbet a világon, mígnem egy felmérés be nem bizonyította, hogy egy német átlagosan 44,9 órát, egy olasz 42,4 órát dolgozik hetente, egy angol azonban csak negyvenkettőt. Az angolok erre siettek megjegyezni, hogy mind a németeknek, mind pedig az olaszoknak sokkal több szabadnap jár, és különben is: a munka minősége számít, nem pedig a mennyisége.

Hihetetlenül büszkék arra, milyen jól "elboldogulnak" mindig, ami annyit jelent, hogy nagyszerűen megvannak mindenféle aggodalmaskodás, fegyelmezés vagy szigorú tervszerűség nélkül. Ez a hozzáállás már a múltban is bevált – hát kell ennél több?

A cégek

A cégek ma is a hagyományos módon épülnek fel – vagyis a többlépcsős piramis elvén, ami nem más, mint egy függőségi láncolat, amely fentről, az elnöktől és a vezérigazgatótól halad egyre lejjebb, egészen a legjelentéktelenebb alkalmazottig.

Vannak még változatlan dolgok. Egy diplomások közötti felmérés kimutatta, hogy azok, akik független (azaz magán-) iskolát végeztek, ma is jobban fizető állásokhoz jutnak, mint állami iskolát végzett kortársaik. Az "öregfiúk hálózata", kisebb-nagyobb zökkenőkkel ugyan, de most is működik. Aki fel tudja mutatni egy ilyen iskola nyakkendőjét, az ma sem jár rosszul.

A parancs az parancs

Az angolok utálják, ha megmondják nekik, mit csináljanak – következésképpen aki parancsolni akar nekik, annak borzasztó udvariasan kell viselkednie. Az idegenek mindig elképednek ezen.

Ha behódolsz a hagyománynak, és úgy adod elő az utasításaidat, mintha udvarias kérések lennének csupán, biztosan célt érsz vele. Ha azonban egyszerűen ellentmondást nem tűrően parancsolgatni kezdesz, akkor ne lepődj meg, ha az angolok engedelmesség helyett fogják magukat, kimennek és teázgatni kezdenek.

Pontosság

Az angolok általában csodálják a pontosságot, és meg is próbálnak azok lenni, de csak mértékkel. Az időt meglepően kis egységekkel is lehet mérni: a "fél pillanat" kevesebb, mint "egy pillanat", de nem olyan kevés, mint "egy szempillantás". Ezzel szemben a "várjon egy percet" gyakran öt-hat percbe is beletelik, az "öt perc, és kész vagyok" pedig legalább tizenötöt vesz igénybe. A köztéri órák pedig azon a demokratikus elven működnek, hogy az idő mindenkié, úgyhogy öt-tíz perces eltéréssel mindegyik a maga tempójában jár.

Nyelv

Az angolok szokatlanul büszkék a nyelvükre, még akkor is, ha a többségük csak elenyésző töredékét használja, azt is rosszul. A teljes Oxford-szótár nem kevesebb, mint 23 kötetet tesz ki, és több mint félmillió szót tartalmaz. A német nyelvnek ezzel szemben mindössze 185 ezer szava van, a franciának pedig alig százezer. Shakespeare harmincezer szókincset használt (ennek egy része saját szóalkotás), ez kétszerese annak, amivel egy mai művelt angol ember dicsekedhet. Az angolok többsége úgy nyolcezer szónál tart – akárcsak az I. Jakab király korabeli klasszikus Bibliafordítás.

Az angol kezdetben a különféle törzsek közös nyelve volt, amelyen könnyű volt a társalgás, mert megspórolta a nemek és a ragozás nehézségeit. Sikerének titka abban rejlik, hogy akárcsak maguk az angolok, a nyelv is boldogan magába olvasztott mindent (az arabtól kezdve a jiddisig), amivel kapcsolatba került. Egyetlen nyelv sem képes olyan sokféleképpen elmondani ugyanazt.

Az angolok egyetértenek a változás hagyományával, de elítélik a változtatást magát. Az újdonságokért az amerikaiakat okolják (nemegyszer igaztalanul), mígnem egy idő után ezeket is megszokják és elfogadják. Minden angol előszeretettel boncolgatja a nyelvhelyesség, a kiejtés és a helyesírás különböző kérdéseit. Ez játék ugyan, de rettentő komolyan veszik.

Az angol nyelv mára olyan szerepet tölt be a világgommunikációban, mint a Microsoft a számítástechnikában: egyszerűen nélkülözhetetlen lett. A franciák hiába tiltakoznak, hogy az angol használata a légiközlekedésben "megakadályozza egy sokkal praktikusabban használható nyelv elterjedését és elsorvasztja annak fejlődését" – ez mit sem változtat a dolgokon. Egymilliárd ember használja, az Interneten 80 százalékos az elterjedése, a világ levelezésének pedig 75 százaléka ezen a nyelven zajlik. Percenként legalább 200 millió kínai kezd angolul tanulni. Indiában több embernek az anyanyelve az angol, mint Angliában. A Voyager-1 űrszonda, amely kilépett a naprendszerből, 147 ország nevében az Egyesült Nemzetek üzenetét hordozza – angolul.

Hamarosan eljön majd az idő, amikor az angolok bárhová utazzanak is a világban, képesek lesznek a saját nyelvükön megértetni magukat. Ettől aztán majd remekül érzik magukat mindenütt.

Társalgás és gesztusnyelv

Az angolok a társalgásban igen ügyetlennek bizonyulnak – szinte soha nem tudják pontosan kifejezni magukat, és nemegyszer pont az ellenkezőjét mondják annak, amit eredetileg mondani akartak. Ha tehát egy angolnak elmesélsz egy történetet, és ő így reagál: "Nahát, milyen érdekes", akkor egy pillanatig se vedd komolyan. A lanyha dicséret nemritkán felér egy kritikával.

Amikor az egyik angol a másik hogyléte felől érdeklődik, akkor biztosan ezt a választ kapja: "Hát, nem panaszkodhatom." Nem egyéb ez, mint a végletekig fokozott angol képmutatás. Az angolok ugyanis imádnak panaszkodni. Társalgás közben igyekeznek a lehető legtöbbet elégedetlenkedni. Mindenben találnak kivételt valót – az egészségükben, a kormányban, a bürokráciában, az élelmiszerárakban, a fiatalokban, az idősökben, egyszóval mindenben az égadta világon. Bölcs bólingatás közepette osztják meg közös sérelmeiket, belekötve mindenkibe és mindenbe. Végül pedig, miután jól kipanaszkodták magukat, megegyeznek abban, hogy merőben valószínűtlen, hogy helyzetük valaha is jobbra fordulna – hiszen, ahogy ezt minden profi panaszkodó tudja, "ez már csak így van".

Közhelyek

A társalgás nem erőssége az angoloknak. Hogy megkönnyítsék a dolgukat, metaforák és közhelyek egész sorát dolgozták ki, amelyeket mindenki ismer és nyakra-főre használ. Vannak köztük eufemizmusok, amelyek arra valók, hogy ügyesen megkerüljék velük a "kényes" témákat. Az angolok tehát nem meghalnak, hanem "elhunynak", "eltávoznak", "megboldogulnak", "beadják a kulcsot", "kilehelik a lelküket" vagy "bekrepálnak". A végén "könnyítenek magukon", "kezet mosnak", "elvégzik a dolgukat", vagy "engedelmeskednek a természet parancsának".

A közhelyeket is imádják – az ilyen bevett fordulatok nagyon jól jönnek, ha nincs mit mondaniuk, vagy éppenséggel udvariasan abba akarják hagyni a beszélgetést. Mivel némiképp szégyellik ezek laposságát és érdektelenségét, franciásan "klisének" titulálják őket, hogy ezzel is kifejezzék megvetésüket. A közhelyek ügyes alkalmazásával a gyakorlott társalgó kikerülheti a véleményalkotást, és megmenekszik a határozott állásfoglalástól bármi mellett vagy ellen.

Az angolok olyan jól ismerik ezeket a kifejezéseket, hogy a legtöbbször nem is mondják őket végig. Az időjárásra vonatkozó közhelyeket mindenki tudja, úgyhogy ezeket soha nem is fejezik be, így tehát "gonosz egy szél az... (amelyik nem hoz jó időt)", "nem csak esik... (de mintha dézsából öntenék) ", "minden felhő mögött... (ott ragyog a nap)" – és így tovább, szépen sorban, és pontosan tudják, hogy milyen unalmas dolgokról is van szó valójában.

"How nice"

A "nice" ("jó", "szép", "kedves", "érdekes" stb.) szó az angol nyelv leg túlterheltebb szava. Az, hogy mit is jelent éppen, mindig a szövegkörnyezet határozza meg.

Mivel éppen az a lényege, hogy jelentése agyonkoptatott és elmosódott, bármikor és bárhol használható, ha állásfoglalás nélkül kívánunk beszélgetni az időjárástól kezdve a munkamorálig bármiről. Az ellentéte a "not very nice", amely az orrpiszkálástól kezdve a kannibalizmusig bármire alkalmazható.

Az angolok már gyermekkorukban közelebbi ismeretségbe kerülnek ezzel a szóval. A társadalmi nevelés igen fontos eszköze "A jó kisfiúk (kislányok) nem csinálnak ilyet!", és amire odakerülnek, hogy valóban képesek társalogni, már kiválóan elsajátították használatát. Nemritkán még a felnőttek kedvenc trükkjét is képesek utánozni ilyenkor: "Ez igazán szép!" mondogatják, gyilkos gúnnyal a hangjukban. A metsző gúny az angol társalgási nyelv egyik leggyakrabban használt fegyvere.

Az angol időjárás

Ha hirtelen megszűnne az időjárás, az a legfontosabb társalgási témájuktól fosztaná meg az angolokat.

Anglia időjárása pont olyan, mint maguk az angolok, tehát kiszámíthatatlan. Az ország földrajzi helyzetéből következően gyakoriak a hirtelen időjárásváltozások, így aztán előre tervezni meglehetősen kockázatos.

Az angolok persze évszázadok óta élnek együtt az időjárással, de mivel maguk távol állnak a szélsőségektől, mindig meglepetésszerűen érintik őket a szélsőséges időjárási viszonyok. Havazás esetén például pillanatok alatt lebénel az ország egész közlekedése, és tárgyalások indulnak hóképek gyors importálására. Tavasszal a hirtelen hóolvadás hatására emberek tízezrei másznak fel a tetőre, hogy megtisztítsák az eltömődött csatornákat, és az egyébként ártatlannak tűnő őszi lombhullástól nemegyszer az egész vasúti közlekedés leáll.

Igaz ugyan, hogy a késői fagytól elpusztulnak a féltve óvott kerti palánták és a kora nyári záporok elmosásuk a kerti multságokat meg a falusi ünnepségeket – de mindez nem számít, mert az angolok számára az időjárásnak ennél sokkal magasabb szerepe van: a társalgási téma biztosítása. "Hűvös van ma, nemdebár?" "Állítólag holnap szép idő lesz." "Csak nem akar vége lenni ennek a kellemetlen télnak." Lehet az idő "hűvöskés", "csepegős", "kellemetlen", "kissé szeles", "friss", "meglehetősen hideg" vagy "egész elviselhető" – de az biztos, hogy legalább tíz fokkal hidegebb van, mint ahogy arra a fenti kifejezésekből következtetni lehetne. Az időjárás nemcsak a legkedvesebb, hanem a leggyakoribb társalgási témája az angoloknak.

Az ember csak akkor lehet biztos benne, hogy végre igazi angol lett belőle, amikor már csalhatatlanul meg tudja különböztetni egymástól a "szórványos esőzéseket", az "időszakosan megnövekedett felhőzetet" és az "esetleges záport vagy zivartart".

Gesztusok

A gesztikulálás eleve gyanús dolog. A laza csukló és a mutogatás színpadias és férfiatlan, csak külföldiek vetemedhetnek ilyesmire. Az angol kéznek szigorúan az angol derék mellett a helye. A kéznek mindig jól

láthatónak kell lennie. Zsebre dugott kézzel beszélgetni illetlenség, hiszen lehet, hogy támadást készítünk elő, vagy aprót számolunk nagy sunyin.

Az angolok csak akkor használják a kezüket, ha muszáj: tehát irányt mutatni (ez a jobb kéz kinyújtott mutatóujjával történik), illetve más, durvább tartalmú javaslatok közlésére (a jobb kéz nagy- és mutatóujjának V-ben történő felmutatásával). Ezt a sértő gesztust a francia lőtávolságon kívüli angol íjászok használták először az azincourt-i csatában. Azt szemléltették vele, hogy még megvannak az íjlesztő ujjai: tudták, hogy a franciák ezeket levágták a hadifoglyokról. Ezek a gesztusok magukért beszélnek.